

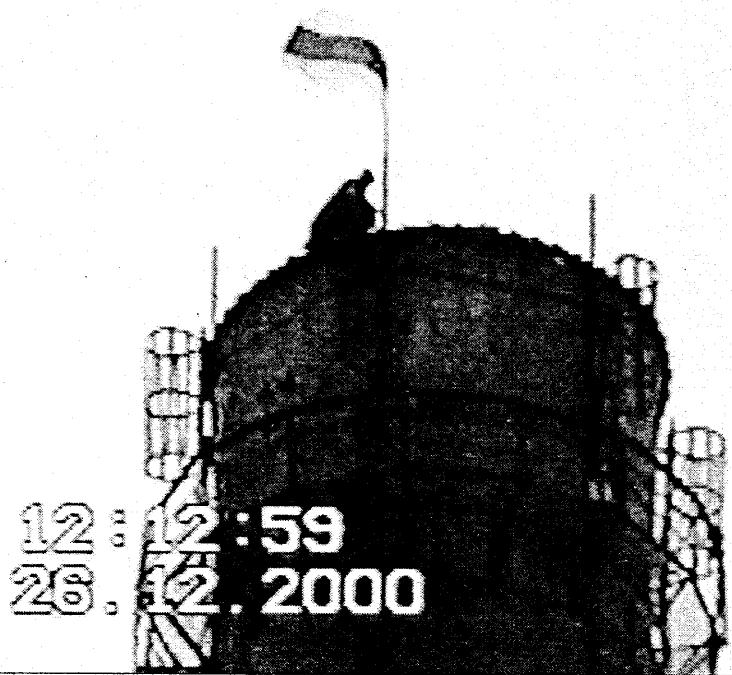
№ 1 (210) 3 студзеня 2001 г.

НАША НІВА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Па-над палітыкай

З Новым годам,
дзеюю! Мірон.

2000 год быў нібыта лагодны. Ранняя вясна, ня душана лета, доўгая цёплая восень і сірацінскі пачатак зімы. На Дзень Волі ў Менску ўжо не было сънегу, а на першыя Каляды, як на заказ, упершыню добра ўзялося на мароз. Лёгка было перажыць гэты год бяздомным, старым і нямоглым, адзінком, сіроткам, падарожным і тым, каму няма за што купіць пад дастаткам дроваў ды газу.

Добра ўрадзіла бульба, заводы працавалі, пошта вазіла лісты, а дактары ратавалі свой народ ад раптавае бяды. І яшчэ сёлета ў баражы было аж сіне ад буйкоў. Во гэта было.

Добрыя людзі болей рабілі, ліхія мене пілі, таму пабагаць край. Паразумелі дзяўчата, падужэлі хлопцы. Падрасльі дзееці. Пайшли ў сасну тыя, каму прыйшла пара на той съвет. Ані вялікае аварыі, ані віхра, ані іншага вялікага гора на Беларусі сёлета ня вывралася. Быў ціхім юбілейным год.

Хіба што надта ціснула на нэрвы стомленае дащэнту ХХ стагодзьдзе — усёй сваёй масай. Мала пісаліся верши, не наведвалі выратавальныя ідэі. Сфера духу зневяглася ў чаканыні свежага веку.

Усе мы нявольнікі лічбай. «Наша Ніва» мо найменш. Але ё «Нашай Ніве» гэты міленіюм быў страшны. Першая «Наша Ніва» не перабыла дзясятага году жыцця, зачынілася ў 1915-м. Ці напісаны і нам аказацца не ў часы лічбай? — гадалі мы перад дзясятым годам выдання газеты. Ператрэслася.

Сталі гадоў новыя, слова старыя. Пісаныя-съпісаныя. Янка Купала быў з'явіўніця да «Нашай Нівы» во зготкі:

Ночка цёмная на съвеце
Вечна не наче;
Зерне, кинутае ў ніву,
Уходзіць ды красуе.

Цяпер «НН» з'явіцца зь імі
да Вас.

У грамадзкіх спраўах 2000 год

быў, вялікім рахункам, годам пустэчы і брыдкаслуёя. Зараз краіна ў другі раз будзе выбіраць прэзыдэнта. Хоць эта і здарыцца пасля дзясятага гадавіны аўбяшчэння нацыянальнай незалежнасці, відаць, што як і ўсё апошнія гады, падзеі будуть разгортвацца экстремальная, і значыць, нам ізноў прыйдзеца бараніць дэмакратию, права выбару і прыстойных кандыдатаў. А якраз да

такое абароны нашы палітыкі і газеты сталі шукаць пазытыў у Ярмошыных і Сіваковых, «НН» будзе паўтараць: слухай сваё, чытай сваё, любі сваё, какай сваё, думай па-беларуску, галасуй за сваіх.

А так «НН» будзе імкніцца засташца па-над палітыкай. Не па-за палітыкай — па-над — каб далей бачыць.

Андрэй Дынько

Дзяцінства нацыі

Сяргей Паўлоўскі

Апошнім часам усё часцей пераконаюся, што паводзіны і развагі беларусаў нагадваюць учынкі і думкі дзіцяці. Ня то каб у гэтым было нешта кепскае. Можа быць, нават наадварот. Но гаворка ідзе не пра інфантылізм ці затарможнасць, а менавіта пра раннюю стадию разъвіцця, павольнае, але няўхільнае станаўленне нацыі.

Бы скажаце, што насамрэч наша нацыя — старая і пакутуе хутчэй на пэнсіянэрскі маразм. Але гэта няправда. Іх трэба бываць сацыяльнае і нацыянальнае. Сучасная беларуская нацыя як такая сапраўды пачала фармавацца толькі ў XX ст. А стагодзьдзе ў такой справе — не вялікі тэрмін. Зрэшты, ніхто ня ск

жа, колькі нацыі трэба часу, каб даслыць. Беларусы яшчэ ня мелі ў поўнай меры сваёй дзяржавы са сваёй дзяржаўнай ідэалёгіяй. Яны як нацыя мелі толькі сваю інтэлігенцыю, якую не адноўчы за стагодзьдзе вынішчала ад дэмаралізацыі акупацыйная ўлада. Дзяячыя сваёй інтэлігенцыі, нават у савецкай рэспубліцы, што мною нагадвалася пакой крыжовых лістэркаў, беларусы прывычліся называць сябе беларусамі, сваёй роднай мовай — беларускую, а сваімі найзялікшымі прадстаўнікамі — Купалу і Коласа.

Гэта праўда, што гарадзкія беларусы гавораць не па-расейску, а на ніякай мове. Вонкава падобная да расейскай, ніякая мова выконвае чыста тэхнічныя камунікацыйныя функцыі, за ёй не стаіць ніякая культура, ніякая традыцыя, таму яе

немагчыма адчуць і назваць роднай. Па-свойму беларусы толькі вучанца гаварыць — гэтак сама, як дзееці.

Гэтак сама, як дзееці, яны вучанца хадзіць, самастойна прымакаць разыні, самі адказвацца за сябе. Як дзееці, яны абсалютна залежаць ад свайго бацькі-кіраўніка, і так сама, як дзееці, могуць іншы раз «насаволіць» — напрыклад, з духу пярэчанчыя зрабіць нешта зусім адваротнае ад таго, чаго чакае ад іх кіраўнікі. Так было з Кебічам на прэзыдэнцкіх выборах 1994 году. Верагодна, так будзе і з Лукашэнкам. Беларусы яшчэ ня могуць асэнсавана галасаваць «за», затое з поўнай рашучасцю здолнасцю галасаваць «супраць». Часткова і ў гэтым прычына таго, што нашы палітыкі ніяк ня могуць знайсці Лукашэнку «годную замену».

Працяг на старонцы 4.

ПАШТАРКІ-ДАНОСЧЫЦЫ

У Мядзельскім раёне паштальёнак змусілі падаць у райвыканкам звесткі пра тое, якія газэты выпісвае вясковая інтэлігэнцыя

З адной зь вёсак Мядзельскага раёну нам затэлефанавала паштарка, чые дзееці ў Менску чытаюць «НН» ды ёй іншы раз давоўць. Яна паведаміла, што з райвыканкаму загадалі падаць звесткі, якія газэты і часопісы выпісваюць дыржтар саўгасу, старшыня сельсавету ды дыржтар школяры. Мы абзванілі сіх-тых здамых на Мядзельшчыне, знайшли тэлефоны іншых паштарак. Высвятляеца, што не адна яна атрымала такое распаряджэнне. «Запатрабавалі з райвыканкаму», — казаў.

Пасправавалі атрымаць камэнтар нахоніц «спісай» у Мядзельскім райвыканкаме. У адказ намеснік старшыні райвыканкаму парату нам пацікаўца лепши, чи ёсьць жыцьцё на Марсе.

Відаць, взрываюць загадзі рыхтуюцца да прэзыдэнцкіх выбараў. Шукае «нядобранадзейных», каб

тыя, крый Божа, на трапілі ў выбарчыя камісіі, ад якіх будуць чакаць новых зদзяйсненняў у справе падліку нашых галасуў. А то і КДБ вывучае попыт на «апаўчынную літаратуру». Тады дзякуюць Богу, што гэта закранае толькі тутэйшую «намэнклатуру», а не ўсіх нас. «Хай багатыя плачут!»

Цікава было б даведацца ад чытчакоў, ці гэта мядзельцы, зъманіўшы летасць раённага галаву, ірвяцца папярэд рэспублікі ў пекла, ці прымус паштарак даказваць на сваіх кліентаў — кампанія нацыянальнага маштабу.

Асабліва раем панепакоіца аматарам расейскай прэсы. У съвяціле новага павароту дзяржаўнае палітыкі, агучанага Лукашэнкам — што ні Захаб, ні Ўсход нам не дапамогуць — ім, мабыць, прыйдзеца туга.

Барыс Тумар

Дачакаць!

Чаканыне каштоўнейшае за чаканку старых мэдалёў, старажытных манэт.

Чакаць ганараву, навінаў, каханку, што ўночы наведае праз Інтэрнэт;

чакаць, што знёмыя вернуць пазыкі, і клясыці больш не даваць напавер;

чакаць, што паўстане народ безъязыкі,

калі пасля дажджыку будзе чацвер;

чакаць, і пад томам «Сымона-музыкі»

у пыльнай шуфлядзе тримаць рэвальвер.

Чакаць, калі здарыцца Раз Назаўсёды,

з надзею гледзячы за далягляд.

І вось дачакацца, калі не свабоды,

дык першых у новай эпосе Каляд.

У міры ды згодзе, із съемах дый годзе,

на стол пачастункі паставіць свае

і ў першага-лепшага тысячагодзідзя

спытаць: «Трэцім будзеш?»

А раптам ня п'е?

Усе атрымалі съвяточныя грошы, засмажылі тлустую смачную гусь

і жджэм, што апоўначы самы харошы

з экрану прамовіцу «Жыве Беларусь!»

А мы ап'янеем, губляючы розум.

Закружыцца голаў ад мрояў і кроз.

Міколка, што некалі быў Паравозам,

а сёньня ўвіхаецца, як Дзед Мароз,

і зноў распачне навагоднія жарты,

сънігуркі апрануць свае кімано,

і сядзе дасьведчаны шулер за карты —

гуляць са стагодзьдзямі ў «дваццаць адно»...

А стрэлка праходзіць апошні адцінак.

(Два тысячагодзідзі — на ейным баку!)

Зязюля падкінула яйка ў гадзіннік

і хутка ўсясветнае грымне «ку-ку».

30 сінтября 2000

Яшчэ ў 1963—1964 г. Мікола Ермаловіч выдаваў падпольны рука-пісны "Падсънежнік", рефлексю на тагачасныя падзеі. Выйшлі толькі чатыры нумары. Адхіленьне ад улады Мікітэ Хрушчова і ўсталяваньне атмасфэры падазро-насыці і выкryвальніцтва ў грамадстве прымусіла гісторыка спыніць выданье. Праз 11 гадоў з'яўляюцца "Гутаркі", у якіх зъмяшчаліся артыкулы і творы, што не маглі быць надрукаваныя ў дзяржаўных выданьнях.

Тут неабходна зрабіць невялікае адступленне, каб сказаць пра асяродак, у якім разыходзіліся творы М.Ермаловіча.

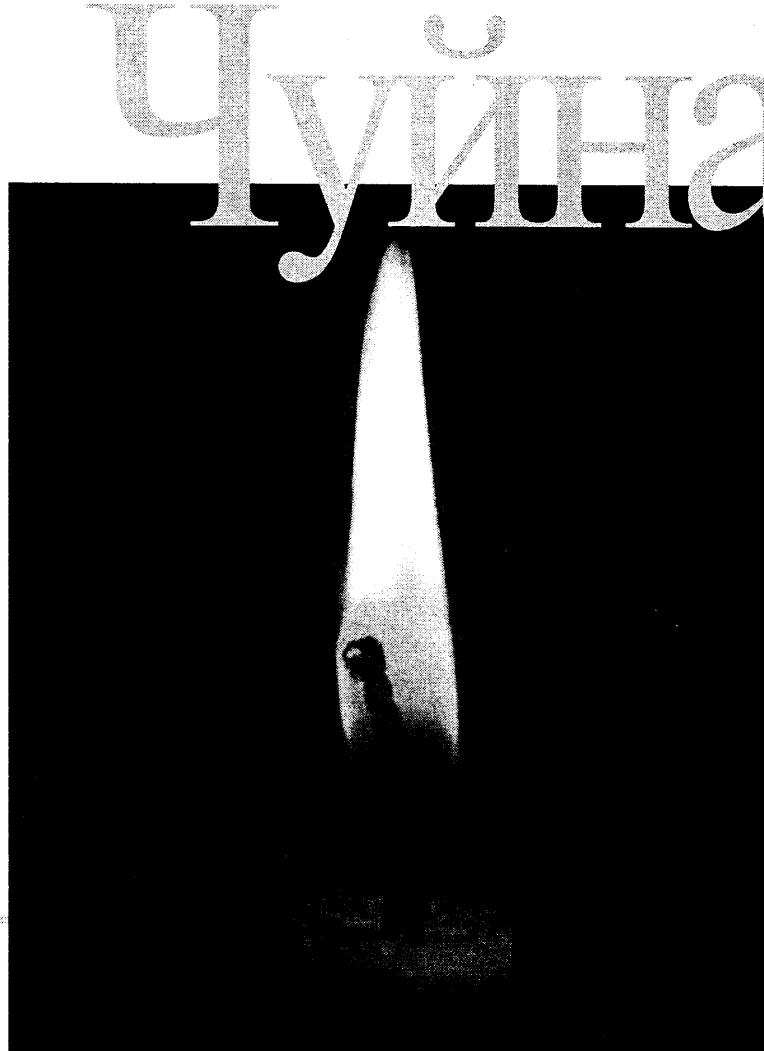
Мастак Яўген Кулік быў гаспадаром майстэрні, якая разъмяшчалася пад самым дахам будынка на праспэкце Леніна (цяпер Скарыны), вокны якога глядзелі акурат на КГБ. Майстэрня Яўгена Куліка была прыстанкам апазыцыйна настроенай інтэлігэнцыі. На "Паддашку" з'яўляліся Генадзь Сокалаў-Кубай, Лявон Баразна, Міхась Раманюк, Зыміцер Санько, Віктар Маркавец, Але́сь Марачкін, Але́сь Разанаў, Зянон Пазняк, Міхась Чарняўскі і іншыя.

З мастаком Яўгем Куліком гутараць гісторыкі Ларыса Андросік і Алег Гардзіенка

Яўген Кулік: Мікола Ермаловіч прыходзіў да нас на "Паддашак" з розных нагодаў і прыносіў свае "Гутаркі". Першы раз гэта адбылося на пачатку лістапада 1975 г. Дарэчы, у мяне і не засталося той першай гутаркі. Вы ня думайце, што мы былі строга закансыпраўнай групай, якая з'яўлялася на патаёмных сходках і запускала памнажальны апарат. Усё рабілася нашмат больш элемэнтарна: давалі калегам пачытаць, і кожны ўжо па сваіх магчымасцях памнажаў. Толькі калі справа тычылася найважнейшых матар'ялаў, мы пускалі ў ход тэхніку: скавацьскалку, пераабстяланую пад памнажальную машынку, якой мы нікому не паказавалі.

Памятаю, што першая гутарка — гэта быў аркуш паперы, складзены, нібы ў капэрту. Я мяркую, што ён ня сам іх набіраў, бо наўрад ці мог ён тое рабіць, а, напэўна, друкавала жонка.

Ларыса Андросік: Казалі, што жонка гэлага "дысыдэнцтва" пабойвалася і адгаворвала мужа. Яна працавала ў Пастаўскай пэдагагічнай вучэльні і была съведкам разгрому ў 40-х гадах антывасецкай падпольной групы моладзі.

Пра Міколу Ермаловіча, "Гутаркі" і 1970-я

Чэрвень 1977 г. М.Раманюк, В.Маркавец, Я.Кулік і А.Марачкін.

ЧУЙНАВАНЬНЕ

У майстэрні абміркоўваліся падзеі ў СССР і съвеце, нараджаліся праекты культурніцкіх акцыяў. Ува ўмовах брэжнэўскага застою, таталітарызму і дэнацыяналізацыі грамадства апазыцыйнасць вымагала захадаў кансьпірацыі. Гаспадар вынешаў на акне ручнік: *усё нармальна, можна заходзіць*.

Таму на дзіўна, што калі Ермаловіч прынёс менавіта сюды першую "Гутарку", дык быў упізуненны: яна не працадзе. Гутаркі рыхтаваліся ўласна аўтарам у "Ленінцы" (цяпер — Нацыянальная бібліятэка), набіраліся на друкарцы ў Маладечне, потым прывозіліся ў Менск, на Паддашак, і перадаваліся Куліку. Адсюль яны ўжо разыходзіліся сталіцаю.

Гутаркі былі пашыраным жанрам нелегальнае літаратуры ў XIX ст., таму нездарма гэтая назва была выбраная М.Ермаловічам для нелегальнага пэрыёду.

Гутаркі былі пашыраным жанрам нелегальнае літаратуры ў XIX ст., таму нездарма гэтая назва была выбраная М.Ермаловічам для нелегальнага пэрыёду.

выданыя быў дэвіз "Аб усім, што баліць". "Гутаркі" друкаваліся на аркушах паперы фарматам А4 з аднаго боку, а колькасць старонак вагалася ад адной да пяці. У кожнай "Гутарцы" зъмянічалася толькі адзін твор на слабадзённыя гісторычныя, сацыяльныя, моўныя тэмы.

З левага боку першага аркуша разъмяшчалася дата выходу гутаркі і ейны парадкавы нумар (*першы нумар выйшаў 14 лістапада 1975 г. пад назімай "I вось запрэзлісі ўсе троє"*). Для пэрыёду быў абрани эпіграф: *"Толькі гутарка ходзіць такая"*. Падпісаныя гутаркі былі пэўданіям — Сымон-Беларус.

Усяго зафіксавана 45 гутарак, апошняя пазначаная 17 лістапада 1976 г. Пры канцы 1976 г. выданыя "Гутарак" прыпынілася. Але спадара Міколы ўжо, на жаль, няма, каб сказаць, чаму.

А.Г.

нават пэўную колькасць экзэмпляраў нам адзін чалавек перапліеў

стону. У зборнік увайшлі творы, надрукаваныя ў часопісах: артыкулы ў "Пічэты "Чарговыя пытаныя беларускай гісторыографіі", надрукаваны ў тагачасным «Полымі», Я.Юха, Г.Штыхава пра Вялікае Княтва Літоўскае, пра Унію з Польшчай, Літоўская Статуты. Іншымі словамі, ўсё тое, дзе гаварылася пра самастойнасць ВКЛ. Мой калега нават падкрэсліваў патрабовыя радкі, за што я вельмі яго ганіў: *"Калі ты разылічаеш, што гэта дурні будуць чытаць, дык ты вельмі памыляешся"*. Цэнтральным у зборніку было "Па съядох аднаго міту". Мы нават дыскутувалі зь Міколам Ермаловічам у некаторых пытаннях, удакладнялі, і гэта ўжо быў ня голы першапачатковы тэкст, а з пэўнай рэдактарскай праукай.

А.Г.: У якім годзе выйшла тая кніжка?

Я.К.: Здесыці ў 1973 г.

Л.А.: А які быў наклад зборніка?

Я.К.: Пераплеценых кніжак дзесяць, а не пераплеценых знача болей. Захаваліся ягоныя іншыя працы — што ў ксэраксах, што так. Мы, нібы пчолкі, з'яўлялі ўсе ягоныя публікацыі.

А.Г.: Вам ня страшна было праца-ваць у майстэрні насыпраць КГБ, не было адчуваньня, што пульнае вока няспынна за Вамі сочыць?

Я.К.: Спачатку страшна было праца-ваць у майстэрні насыпраць КГБ, не было адчуваньня, што пульнае вока няспынна за Вамі сочыць: міністэрства, якія адно займала: дзе гэта жучкі. Спэцъяліст-тэхнолагі ў мяне не было знаёмых, таму цяжка было праверыць. Сытуацыя ўскладнялася тым, што памяшканье майстэрні было падзеленнае перагородкай, за якой была майстэрня іншага мастака, але ён быў для "іх", з дому з Бэльзэдэрам, абсалютна бездакорны. Ён выпіваў любі — «бяскрыўдны» чалавек. А можа мы захаваліся таму, што быў нейкія іншыя прычыны, можа "ім" трэ было пасвіціць нейкі асяродак і за нешта атрымоўваць гроши? Калі надараціся нейкія асаблівасці выпадкі, дык мы не рызыковалі майстэрні, а скарыстоўвалі кансьпірацыйную, калі можна так сказаць, кватэру, якую вельмі бераглі.

Пералік
“Гутарак”, што
перахоўваюцца
у Архіве
Найноўшай
Гісторыі
ГА “Дыярыуш”.

1975 год

1. Гутарка: "І вось запрэгліся ўсе трое". — 14.XI. №1. — 2 с.
2. Гутарка: "Быкоўскі на пасадзе". — 21.XI. — №2. — 4 с.
3. Гутарка: "Навошта свіні рогі?". — 28.XI. — №3. — 1 с.
4. Гутарка: "З днём сталінскай канстытуцыі". — 5.XII. — №4. — 2 с.
5. Гутарка: "Мова — сцяг народу". — 12.XII. — №5. — 2 с.
6. Гутарка: "Прывесці да адпаведнасці". — 19.XII. — №6. — 2 с.
7. Гутарка: "Таму, хто прачнуўся". — 26.XII. — №7. — 2 с.

1976 год

8. Гутарка: "Рагвалод і Рагнеда". — 2.01. №1 (8). — 3с.
9. Гутарка: "Прычына нашых крыўд і бед". — 9.01. №2 (9). — 2с.
10. Гутарка: "Няміга і Менск". — 16.01. — №3 (10). — 2 с.
11. Гутарка: "Сущэствінное". — 23.01. — №4 (11). — 5 с.
12. Гутарка: "З чым ідзём да з'езду". — 6.02. — №6 (13). — 2 с.
13. Гутарка: "Кастусь Каліноўскі". — 13.02. — №7 (14). — 2 с.
14. Гутарка: "Мсціслаў не аднаго сісцуну". — 20.02. — №8 (15). — 2 с.
15. Гутарка: "Прадказанні, якія збыліся". — 27.02. — №9 (16). — 3 с.
16. Гутарка: "Інтэлігэнцыя — вочы народу". — 5.03. — №10 (17). — 1 с.
17. Гутарка: "Пра змест і форму". — 12.03. — №11 (18). — 1 с.
18. Гутарка: "Ці страшная нам культура?". — 19.03. — №12 (19). — 3 с.
19. Гутарка: "Нацыянальныя інтарэсы вышэй за ўсё". — 26.03. — №13 (20). — 2 с.
20. Гутарка: "Цэнтралізацыя, дэцэнтралізацыя і дэмакратыя". — 9.04. — №15 (22). — 2 с.
21. Гутарка: "Зноў цяжар". — 16.04. — №16 (22). — 4 с.
22. Гутарка: "Скарті". — 30.04. — №18 (25). — 4 с.
23. Гутарка: "Чаму нямі парадку". — 14.04. — №20 (27). — 1 с.
24. Гутарка: "Цяжкасці і перспектывы". — 1.05. — №21 (28). — 1 с.
25. Гутарка: "Раней пан, цяпер план". — 2.06. — №24 (31). — 1 с.
26. Гутарка: "Пра ідэалагічнае сусіданство". — 18.06. — №25 (32). — 2 с.
27. Гутарка: "Пра мову і каўбасу". — 9.07. — №28 (35). — 2 с.
28. Гутарка: "Чужаземец". — 23.07. — №30 (37). — 4 с.
29. Гутарка: "Самая нацыянальная". — 6.08. — №32 (39). — 2 с.
30. Гутарка: "Гісторыя аднаго паэта". — 17.11. — №38 (45). — 2 с.

Аўтар выказвае падзяку ГА "Дыярыуш" і ягонай старшыні Ларысе Андросік за дапамогу у падрыхтоўцы матар'ялаў. Назвы гутарак падаюцца ў правапісе арыгіналу.

Л.А.: Наколькі часта Вы зъбираўся?

Я.К.: Як набяжыць. Майстэрня была маленская, 15 квадратных метраў, дыя групы, што зъбіраліся, былі розныя. З адной размаўлялі пра гэта, зь іншай яшчэ пра нешта. Мы самазасцерагаліся, можа нават больш, чым траба. Аднак асяродак быў шырокі, да нас прыяжджалі з Віцебску Але́сь Лабанок, з Рыгі Вячка Целеш, якіх мы пас্বячалі вёсце тайны. Асноваю ж Паддашку быў мастакі.

Уё пачалося ў 1966 г., калі я атрымала майстэрню. Да гэтага зъбіраліся ў прыяцеля, які здымаў пакой. Першымі былі Песя Драчоў, Валя і Пятро Сьвентахоўскія, Барыс Мельнікаў, Лявон Баразна. Потым з'явіўся Аляксей Марачкін, Віктар Маркавец. У 1972 г. мы разам хавалі Лявона Баразну, і ягоная съмерць нас загартавала, сцемантавала.

Паддашак быў "шырокагаліновым прадпрыемствам". Людзі зъбіраліся ў мяне, але ў кожнага быў яшчэ свой асяродак. Нам нават цяжка нешта было інкryмінаваць, бо мы займаліся гісторыяй, а нават "Польшчы" друкавала такое. Застой быў, але што рабіць, Хрушчовы і Брэжневы на нашых вачах вырасталі.

Калі ўзяць мяне, дык я ў 1957 г. вучэльню скончыў. У 1952 г. пачаў вучыцца, а гэта быў час Сталіна. У

У вадарстве сну

Няміга і Менск

"Гутарка" №3 (10). 16.01.1976г.

Даўно ўжо зынікла ў Менску рэчка Няміга. А зараз зыніщаецца вуліца Няміга. А больш жа няма для нашай сталіцы дарага, як гэтыя съвятыні. Але калі некалькі гадоў таму назад адзначалася 900-годзьдзе Менск, то казенны друк толькі скорагаворкай упамінаў бітву на рацэ Нямізе, у сувязі з якой і звязаўся ўпершыню на старонках летапісу Менск. Цяжка перацаніць яе значэнне ў гісторыі Беларусі. Адна з самых крыўавых у нашай старажытнасці, гэта бітва была глыбока ўразіла ня толькі сваіх сучаснікаў. Рэха яе цераз 120 гадоў адблізлася ў "Слове аб палку ігаравым" самымі натхнёнымі паэтычнымі радкам. І хата гэта бітва прынесла страшнае паражэнне нашай прарадзіме — Полачынне — і яе слáунаму правадыру — князу Усяславу Чарадзею — яна была няйскравейшим съвядчаннем нашай слáунай мінúшчыны, поўнай няспыннай барацьбы з нашымі на часе ворагам — Кіеўскай імпрыяй. На вялікі гонар, Полаччына была першай, хто пачаў развал гэтай, паводле Карла Маркса, "неда-

рэчнай і няскладнай, скарасьпелай і шматковай дзяржавы".

Жыццёўская інтарэсы зямлі Ізяслававічаў былі працігледымі інтарэсамі імпэрыі Рурыкавічаў. Палачане не хацелі несці ахвяры ў імя заваёўнікаў мэтай кіеўскіх князей і рашуча спачалі зь імі бітву. Бітва на Нямізе і была адной з трагічных вех на гэтым дугім і цяжкім шляху старожытнай Беларусі.

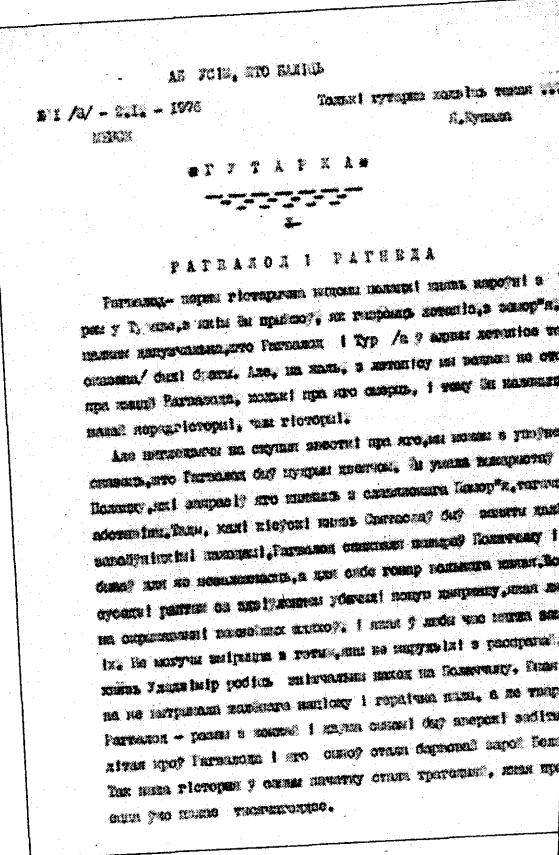
Бітва на Нямізе — і яе слáунаму правадыру — князу Усяславу Чарадзею — яна была няйскравейшим съвядчаннем нашай слáунай мінúшчыны, поўнай няспыннай барацьбы з нашымі на часе ворагам — Кіеўскай імпрыяй. На вялікі гонар, Полаччына была першай, хто пачаў развал гэтай, паводле Карла Маркса, "неда-

рэчнай і няскладнай, скарасьпелай і шматковай дзяржавы".

Няма больш і непакорнага Менску. Менск стаў Мінскам. Ён не бароніць больш ні сябе, ні Беларусі. Зь цвярдыні-крапасыці ён ператварыўся ў рассаднік здрады, рабства, халуствы. Ён стаў траянскім канём, горадам-спрутам, які прагавіваў смоктавы фізычныя і інтэлектуальныя сілы беларускага народу, для патрэб сёньняшніх нашчадкаў тых, хто некалі бязвітасна разбураў Менск, беручы на шыт юго жанчын і дзяцей, не пакідаючы ў ім ні чалядзіна, ні скажыні.

Якая ганьба нам! Гэта да нас з глыбіні вікоў нясеца папрок, які сёньня гучыць, які практицые: "Апусціце ўжо съягі свае! Пахавайце мячы свае пашчарбаныя, бо ўжо збыліся дзедавай славы!"

Пара, даўно ўжо пара зыніца зъбіе ёты праклён. Пара ўжо падніца съягі свае, навастрыць мячы свае пашчарбаныя і пайсці дарогай сваіх дзядоў. Уваскрасім жа баявы дух Нямігі і даўнія духи Менску!

I-14.II-1976

Томы гутарка хадзіць такім

ГУТАРКА

...І вось запрэгліся ўсе трое

Грамма, Малура і Зіміні

Іхі крамаўскі вёс узліск,

Іх вёс той у пакраінкамі станові:

Траншадаць піліцы,

Іх лазаречку зямлі часта

На гендарах пакречтаі,

Ціглі або санікі иміхікі

Іх палупрод зекіхарусы,

Лехі, аравікі і груды,

Нім к яго і даваліхі.

Тады пакідаюць Беларусу

І вакупу іх: "Палепад Адама,

Ві думка, ходзіць вандзідзі,

Чыгунаў иміт кімаду

Ві праклён. Кіпер дасціце

Нім вёс, вёс, Малура, вёсі ти,

І вёс, усю землю гаспадару

Д і пакіді на смыкі кару.

А ты, Грамма, а ўсім спратан

Ціглі алавод спару заменюк.

А ты, Зіміні, у газіне

Труды а старасцю малюшы,

Код чуліх іх ўсіх сме,

Іх ўсіх у нас ліхі, ях Улады".

Іх вёс запрэгліся ўсе трое

Іх вёс запрэгліся дурно

Іх вёс запрэгліся ўсе трое

Навіны за тыдзень БЕЛЧЫРВОНА-БЕЛЫ НОВЫ ГОД

У навагоднюю ноч у менскім мікрараёне Паўднёвы Захад невядомыя вывесілі нацыянальныя сцягі. Самы вялікі прымацавалі да дроту між дамамі на вул. Голубева. Маладафронтавуць і па-іншаму павіншавалі менчукой. Чатыры беларускамоўныя Святыя Мікалай раздавалі на праспэкце каляндарыкі, газэты ды аўдыекасэты. Падарункі карыстаўліся вялікім попытам. Дзецикі сцягнулі на сувэніры таксама дзве бельчырвона-белыя шапкі і адну бараду.

ПРАДПРЫМАЛЬНІКІ СТРАЙКУЮЦЬ

Пазаўчора ў краіне пачаўся піцдённы страйк індывідуальных прадпрымальнікаў. Страйкам мяркуе даўчыць да яго 100 тыс. чалавек. Прадпрымальнікі ўжо дамагліся

таго, што Падатковы камітэт адклікаў праект дэктрэту аб адзінным падатку з індывідуальных прадпрымальнікаў, які падышаў дзейныя стаўкі падаткаў.

ЖУК ЖУКА НЕ ДРУКУЙ

29 снежня газета "Наша Свабода" выйшла зь белымі плямамі, без сатырычнага разьдзелу "Стынгер". Друкарня "Мэджык" адмовілася яго друкаваць, бо Дзяржкамдрук пагражжае іншай забараць ліцензію. Чыноўнікі кажуць, што друкарня парушыла закон і "Стынгер" мусіць быць зарэгістраваны як асобнае выданне. Хоць Павал Жук, рэдактар "Нашай Свабоды" і гістарычны выдавец незалежнай прэсы, і мае сваю долю ў "Мэджыку", але парушыць патрабаваны Дзяржкамдруку не ражыгуся. У "Нашай Свабодзе" лічыць, што забарона палітычна матывана.

БУНТ НА МААЗЕ

28 снежня каля 200 работнікаў Магілёўскага аўтазаводу перакрылі дарогу ля свайго прадпрыемства, пратускаючы толькі "хуткія". Па заводе прыйшла чутка, што затрыманыя заробкі будуть выдаўцаў не 29, а 28 снежня. Не дачакаўшы грошей, людзі выйшлі на вуліцу. Як толькі выйшлі, дык адразу назаўтру ўсе заробкі аддалі.

ПЕРШЫ МЯНЧУК ВЕКУ

У першыя гадзіны новага тысячагодзіння ў Менску нарадзілася 10 немаўлютаў — сямёра хлопчыкаў і трох дзяўчынкі. Першы — хлопчык — з'явіўся на свет у 2.15. Бацькі спадзяюцца, што ім, як і бацькам першага менскага немаўлюці 2000 году, дадуць кватэрку.

ПІСКАРОЎ ПАХАВАЙ СЫНА

Генэрал-лейтэнант Уладзімер Піскароў, міністар унутраных спраў у апошнія гады БССРу, кіраўнік беларускай міліцыі ў часе разгону Дзярдоў у 1988 годзе, тыдзень таму пахаваў другога сына. І — кіні долі — амаль у той самы дзень Васіль Шлындзікаў, лідар "Выбару-2001",

назваў яго адным з магчымых незалежных кандыдатаў у прэзыдэнты Беларусі.

ТЫ ЗА ЛУКУ ЦІ ЗА КАЗЛА?

Намер балятаваца ў прэзыдэнты прадэмансістраў Кебічай міністар абароны Павал Казлоўскі. Ён родам з Пружанічыны, генэрал у адстаўцы, сват Мечыслава Грыба. Адпаведнае інтэрвю "Народнай Волі" ён даў пасля вяртання з кансультациі ў Маскве. Ягоную кандыдатуру разглядае як найпершую камітэт "Выбар-2001" на чале з Сярэдзічам, Грушавым і Шлындзікам, што мае вылучыць кандыдатуру, альтэрнатывную Лукашэнку, і канфіденту ад дэмакрату. Адчуваецца, што такое рагшэнне — плен цяжкіх і доўтых рэфлексій.

Алесь Кудрыцкі

ДЫПЛЁМ РАМАНУ АФТАНАЗЫ

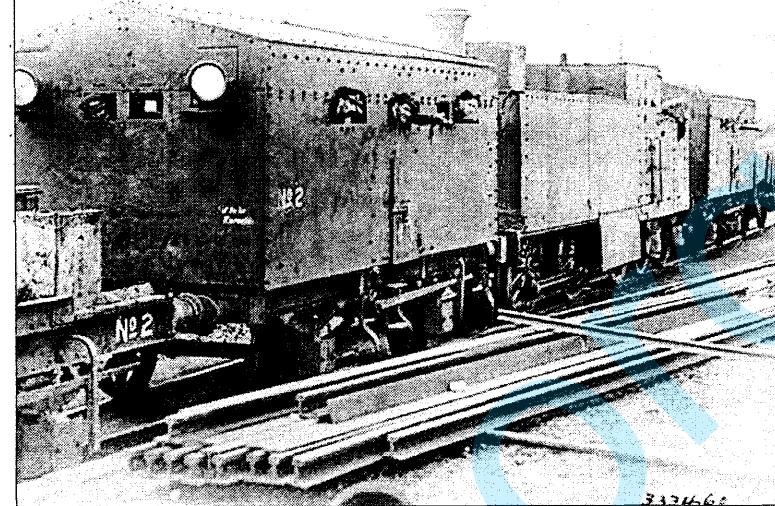
Беларускі Калегіум надаў ступень доктара "танорыс каўза" польскаму даследчыку Раману Афтаназы. Цырымонія ўручэння адбылася ў Варшаве. Навукоўцу 86 гадоў, ён жыве ва ўроцлаве. Ад імя Калегіуму з праўмовай на цырымоніі выступілі філэзафы Алесь Анціпенка і Валяніц Акудовіч.

Раман Афтаназы вядомы як даследчык гісторыі магнацкіх і шляхецкіх сядзіб на бытых усходніх землях Рэчы Паспалітой (Беларусь, Украіна, Літва, Латвія). Праца ўсяго жыцця гэтага аўтарытэтнага гісторыка культуры выдадзеная ў 8 томах. Не малое месца займаюць у ёй матэрыялы пра сядзібы беларускіх магнацкіх і шляхетскіх падзеянняў архітэктуры маёнткаў, паркаў, мастацтва, генэалогіі ўладальнікаў сядзіб.

Раман Афтаназы — другі замежны інтэлігент, уганараўаны дыплёмам пачэснага доктара Калегіуму. Першым быў нядыўна памэрлы рэдактар польскага часопіса "Культура" Ежы Гедройц.

Алесь Козік

Лукашэнка дабудоўвае савецкую спадчыну — палацы, масты, вакзал. Па Лукашэнку ці будзе што дабудоўваць?

Вакзал і бюракратыя

Чаму ў Беларусі не перамагла дэмакратычная рэвалюцыя? Прыйгон перамаглі, а саветчыну — не. Бо для перамогі рэвалюцыі трэба браць пошту, тэлефон, тэлеграф, масты і вакзалы. Тэлебачаныя Пазняк з дапамогай міністра Бураўкіна здолеў заняць — наш этары час! — але да вакзalu дабраца ня здолеў.

Не было вакзала. Быў ашарпаны будаўнічы шкілет — па-савецку "даўгабуд". Таму не з'яўляўся вакзал — не было чаго браць. А раз не з'яўлялі, дык і прайгралі. Для ўсялякай рэвалюцыі мае быць матэрыяльная база. Няма базы — няма рэвалюцыі. Чытайдзе Маркса, Леніна, Глебуса, Пазняка.

"Даўгабуд" — не савецкая вынаходка. Гэта заробак кожнай бюракратыі ў Эўропе. Разумны ксёндз будзе касцёл 20 гадоў, пры гэтым хапае на плябанію для сябе, дом для аканомкі і вілу для сваякоў, а дурны ксёндз будзе касцёл за два гады і выйдзе на місіянэрства да Афрыкі...

Я толькі ў Эўропе да ўлады даходзілі сацыялісты, дык адразу капалі тунэль пад Ля-Маншам, хоць ехаць паромам дагэтуль лягчай, таніней і выгодней, майстравалі Concorde, хоць самі лётапі па-ранейшаму аэробусам, ставілі мост цераз мора на 16 км паміж Дания і Швецыяй. А ў Савецкім Саюзе без канца пускалі ракеты ў космас, трацілі якіх да космасу не даліталі... Бюракратыя пры такіх дайгачасных і багатых спраўах жыла спакойна і бязъбедна: ясна — зрабіце любы камітэт дзеяя любых разформаў, а тыя разформы будуть ісці да канца жыцця, і пачатку саліднай пэнсіі, бо так нікуды я ня дойдуць.

Лукашэнку, які па свайму мужыцкай непадраінай гаспадарнасці гэта дабудаваў, ціпер за гэту дабудову частку апазыцыі засцята крытыкуе. Бо і ў апазыцыі месцамі кучкуеца былая і небылая савецкая бюракратыя.

Вой, дабудаваны вакзал — то кепска. Лепш ніякага. Но калі раней сп. Вік з Эўропы выкідалі на "станцыю "Інстытут культуры", дык яму адразу ўсё становілася ясна. Калі ж ціпер заменінага яму спадара культурна сустрэнуть на галоўным вакзале Беларусі, дык ён яшчэ восьм'е дэйтадзе "антынародным і таталітарным" гешэнтам шукаць. А то канец!..

Перастаньце вы, таварыши і спадары. Сумна гэта і съмешна. "Даўгабуд" браўся з таго, што за фундамент плацілі трыццаць адсоткаў кошту, таму яго запівалі "з нашым удавольствіем", а потым будынак кідалі. Ні халеры не разумеючы ў савецкай тэхналёгіі, ні ведаючы свайго, а ні кніжнага народу, які верыць у бацьку і халеву, вы яшчэ пра нешта гаворыце... Вакзал дабудавалі — у вас Лукашэнка вінаваты, сънег пайшоў — у вас Лукашэнка вінаваты, прымарацак забліеў — Лукашэнка вінаваты... Ды скідалі ўжо Сакалоў быў, Малафеев, Дземянц, Шушкевіч, Кебіч, Грыб. Імя ім — легенда калхозы. І што ж? "А нічаво..."

А таго няшчаснага Лукашэнку вы нікініце такім халтурным ачарніцельствам, бо — каго пастаўіце?

Алесь Чобат

Скончыла век

31 снежня 2000 г. сканала Вера Церлюковіч. Яна не ступіла разам з намі ў Трэцяе Тысячагодзідзе, аднак на свае хайтуры сабрала мноства людзей.

2 студзеня труну зь целам прывезылі да пад'езду дома на Розачы, дзе яй адбылося адпіванье і разывітанне. Яе маленькая кватэра не ўмісціла б і дзясятак часткі яе сабру. Схуднэлы, эжакүцэль твар спін. Веры быў закінуты ў неба. Яе з цяжкасцю можна было пазнаваць. Рак стравінка звееў за трох месцы... Сабры даставалі ёй наркотыкі, з-за якіх у апошнія дні яна ўжо нікога не пазнавала.

Адпіваў а. Леанід Акаловіч, пісьмовы "Магутны Божа" съпявав хор пад кіраўніцтвам Аляксандра Галіча. Кветкі, съвечкі, сум.

Развітальныя слова сказали Мікола Анцыповіч, Вінцук Вячорка, Валяніц Голубеў, Юры Хадыка, Алесь Чахольскі.

Яшчэ ў лютым 2000 г. спн. Веру падала ў суд на Зімойскую за абра-

зу гонару ѹгоды нацыянальной удзельнікай Маршу Свабоды, энэргічна ўдзельнічала ў працэсе, аднак суд вырышыў, што "адмарозак" — проста эпітэт, цалкам дапушчальны для беларускай журністкі.

Вера Церлюковіч паходзіла са зыншчанай Чарнобылем вёскі Высокі Борак Краснапольскага раёну. Сябры кажуць, яна ездзіла на вясковыя могілкі штогод. На хайтурах сабры задумаліся, што ж загубіла Веру ў 59 гадоў? Чарнобыль? Праца на трактарным заводзе? Падзенне з краснай калецтва? Страйкі, галадоўкі, турмы, штрафы, змаганні з мэрамі Гірлем і іншымі міліцыянтамі? Жыцьцё яе не было лёгкім. І да прамогі здаровага розуму ў Беларусі яна не дажыла.

Хай жа з вышыні назірае за нашымі змаганьнем і перамогамі. Мы будзем памятаць яе — бяспстрашную Веру.

Святлану Курс

Працяг са старонкі 1.

Палітыкі — таксама дзеци. Яны кажуць, што народ не падтрымаваў іхнага кандыдата, наўна не разумеючы, што гэтым самым скончываюць сэнс існавання сваіх партый.

Верагодна, у верасьні 2001-га беларусы ні ведаюць сваёй гісторыі. Яны яшчэ замалыя, каб чытаць гісторычныя кнігі. Вось падрастуць і з задавальненнем будуть даведвацца пра дзядоў сваіх з ВКЛ. Сеняня патрабаваць ад іх гэтага.

Беларусы ні ведаюць сваёй гісторыі. Яны яшчэ замалыя, каб чытаць гісторычныя кнігі. Вось падрастуць і з задавальненнем будуть даведвацца пра дзядоў сваіх з ВКЛ. Сеняня патрабаваць ад іх гэтага.

Беларуская мова ні можа запанаваць, пакуль яна насяе на сабе адбітак разформы 1933 г. Кожная жыцця мова знаходзіцца ў стане экспансіі. Але гэта — не пра «наркомаўку», у якой папросту выдаленіем тых органів, які змушаюць прагнучы і дамагацца сваёй прызнанняй і любові да сябе. Менавіта ў апошнія дзесяці

годзідзе на поўны голос заявіў пра сябе клясычныя варыянты беларускай мовы — галоўнае сведчанне таго, што нацыя падымаецца на ногі, бо гэта ў пэўнай ступені працэс стыхійны, прыродны, а не начэя прыватная ці карпарацыйная ініцыятыва. Доказам тому — Інтэрнэт, самая вольная і адкрыта сёнянія інтэлектуальная і інфармацыйная прастора. 90% беларускамоўных узделнікаў гэтай прасторы карыстаюцца тарашкевіцай. У экспансіі клясычнага варыянту выявіўся здаровы патэнцыял для экспансіі беларускай мовы ў грамадстве.

Беларусы яшчэ не прыйшлі ў горад. Гэта відаць з адсутнасці

людзіх чалавечых тыпажаў. Мы яшчэ ня можам ідэнтыфікаць менчук, гарадзенца або гомельца гэтак, як ідэнтыфікуем варшавяка, масківца або віленчuka. Беларусы маюць вельмі харacterныя тыпажы ў ёўсці, але ў сучасніх съвецеў падзеях не далятала... Бюракратыя пры такіх дайгачасных і багатых спраўах жыла спакойна і бязъбедна: ясна — зрабіце любы камітэт дзеяя любых разформаў, а тыя разформы будуть ісці да канца жыцця, і пачатку саліднай пэнсіі, бо так нікуды я ня дойдуць.

Беларускія выдаўцы імкнуліся выдаць да канца старога тысячагодзіння як мага болей кніг, каб сустрэць новы век без старых забавязаньняў перад кнігалаўбамі. Інакш цяжка вытлумачыць амаль бясконную плынь новых выданьняў, што апошнімі тыднямі палілася ў менскія кнігарні – штодня на паліцах зьяўляюцца адна-трэс новыя кнігі. Гэта цешыць. Вядома, сярод згаданых тутака кніг вы знойдзеце зусім вам непатрэбныя. Але і яны – беларускія.

Чытайце. Выбрайце. Шукаіце ў кнігарнях – і набывайце.

Пэрыядычныя выданьні перажываюць у нас не найлепшую пару. Недзяржайныя задыхаюцца ад нястачы грошай, дзяржайныя – ад унутранай цэнзуры.

Arche: Слоўнік Свабоды. № 7 (12), 2000. - Менск, 2000. - 208 с.: - Наклад 1500 ас. ISSN 1392-9682

Гэты нумар часапісу – вынік праекту Радыё Свабода, на хваліях якога штодня цігам 1999 г. гучэла праграма «Слова дня». Першым прагучэла слова «Бог», апошнім – «Слова», агулем слоў 365 – колькі дзён у годзе. Упраеке ўзялі ўдзел 36 аўтараў, спасярод якіх Р.Барадулін, У.Арлоу, З.Барасік, Ю.Бушлякоў, З.Пазняк, С.Сокалай-Воюш, А.Лукашук, С.Шупа.

У некаторых кнігарнях зьяўвіся ў продажы таксама восьмы нумар **Arche** – чарговы аналітычна-крытычны агляд «Скарына» з артыкуламі Сакрата Яновіча, Андрэя Екадумава, Юрасія Лайрука, Людмілы Рублеўскай, Рычарда Пайпса, Сяргея Астраваўца, Юр'я Андрушовіча, Алеся Аркуша, Надзеі Садзікавай, Антонія Запалоты. Тэмы нумару – Васіль Быкаў, стаці і правінцыі, мода на «ліцьвінізм», пагрозы Расеі, культ мёртвых у сучаснай Беларусі.

Віцебскі сшытак: Гістарычны на-вукова-папулярны часапіс. № 4, 2000. - Віцебск, 2000. - 224 с.: іл. - Наклад 250 ас.

Часапіс выходіць з 1995 г. Вышылі чатыры нумары. У гэтым нумары Л.Хмяльніцкая даследуе жыцця і радавод Аляксандра Сапунова, які, апрош вывучэння беларускіх даўнін, быў яшчэ ў дэпутатам III Дзяржаўнай Думы Расейскай Імперыі. Пра колішнія шляхецкія сядзібы Віцебшчыны піша А.Хведарук. Здраўнёва Рэпіна – аб'ект зацікаўлення В.Шышанава, які на фоне старых фатадзымкаў з будзённага жыцця Здраўнёва расказвае пра лёс сям'і Рэпіных у Савецкай Беларусі. Эта сама ў часапісе знойдзеце матар'ялы да жыцця і падзеяў.

Кантакты ў дыялёгі: Бюлетэнь «Міжнароднай асацыяцыі беларус-істайлістыкі» да «Беларускага таварыства дружбы ў культурна-сувязі з замежнымі краінамі». № 11-12 (59-60). - Менск, 2000. - 64 с.: іл. - Наклад 299 ас.

Сярод матар'ялаў нумару – нарысы У.Галузы «Чатыры стагодзьдзі ўздэлу беларускіх дыяспары ў фарматыўнай сацыяльнай Сібіры», тэкст Г.Кісялевіча «Францішак Скарына і Аўхім Лялевель». Апрош таго, хроніка беларусаў-істайлістаў жыцця ў рэцэнзіі на новыя кнігі.

Спадчына. № 4 (141), 2000. - Менск, 2000. - 224 с.: іл. - Наклад 1548 ас. ISSN 0236-1019

Не пакінцце па-за ўвагаю радыёных праграм Юркі Віцьбіча «Наша спадчына прамаўляе», пакладзеных на паперу і ўпершыню надрукаваных у гэтым нумары «Спадчыны». Каштве 950 р.

Фрагменты філізофіі, культуры, літаратуры: Эўропа ў яе іншыя. № 3-4 (9), 2000. - Менск, 2000. - 304 с. ISSN 1648-0651

Эпоха: Лістапад 2000 г. - Менск, 2000. - 82 с.: іл.

Самы цікавы матар'ял нумару – нарыс пра пажары «Па начох на папялішчах вылі сабакі».

Надоечы выйшла колькі канечна патрэбных і грунтоўных мастацтваў-науčных кніг.

В.Шматай. **Мастацтва беларускіх старадрукаў (XVI – XVIII ст.).** - Менск: Тэхнаглебія, 2000. - 131 с.: (20) арк.іл. - Наклад 370 ас. ISBN 985-6234-93-X

Віктар Шматай – знаўца беларускіх гравюр Сярдніявечча. Кніга падсумоўвае даследаваныя мастацкай аздобы беларускіх старадрукаў. Ягоная папярэдняя кніга пра кніжную гравюру адразу па выйсьці ў сярэдзіне 1980-х сталася рэдкасцю. Зважаючы на наклад, варта паспяшыцца з наўшыцамі гэтага фаліяту – каштве 11,5 т.р. і прадаецца толькі ў кнігарні «Тэхна» ў Акадэміі мастацтваў.

Ткацтва: Зборнік матар'ялаў па беларускім народным ткацтвам / Уклад. В.Лабачаўская. - Менск: Бела-

рускі інстытут праблем культуры, 1999. - 100 с.: іл. - Наклад 500 ас. ISBN 985-6138-04-3

У кнізе сабраны артыкулы навуковага, гістарычнага і мэтадычнага практычнага характару. Мэта кнігі – прысвягненне да вывучэння ўзбераражэння гэтага традыцыйнага віду народнага творчества як мага шырэйшага кола людзей.

Беларускія загадкі: Да съследаванія жанру. - Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. - 80 с.: - Наклад 150 ас. ISBN 985-6038-01-1

Комплексна разглядаючыя беларускія загадкі як жанар народнага творчества: функцыянальная адметнасць, клясыфікацыя, гукапіс, граматыка загадак, іхная сувязь з іншымі жанрамі фальклёру.

М.Крукоўскі. **Філізофія культуры:** Уводзіны ў эзэртычную культуру-рэлігію: Навуч. дапаможнік. - Менск: Універсітэцкая, 2000. - 192 с. - Наклад 1000 ас. ISBN 985-09-0363-9

Раскрываючыя асноўныя праблемы эзэртычнай культуры-рэлігіі. Для студэнтаў філізофічных і культуралягічных спэцыяльнасцяў ВНУ. Цана – 2,2 т.р.

А.Аксаміт. **Прыказкі ў прымаўкі:** Тлумачальны сплюнік беларускіх прыказак і прымаўак з архіваў, катэдральных збораў, рэдкіх выданьняў XIX і XX ст. - Менск: Беларускія наукаў, 2000. - 320 с.: - Наклад 1000 ас. ISBN 985-09-0315-0

Скарбы народнае творчества распсыпаныя на толькі па вёскам дахутарох, але і ляжаць пад пылам архіўных сковішчай і бібліятэк. Струслы пыл з папак да фаліятаў віленскіх, лёнданскіх, менскіх, кракаўскіх і пецярбургскіх архіўаў. А.Аксаміт аўтор выбраў наўцікавайшыя ўзоры беларускіх прыказак і прымаўак з рукапісных помнікаў мінуўшых стагодзьдзяў. Бальшыны прыкладаў паходзіць з ашбараў Заходніх і Цэнтральнах Беларусі.

А.Аксаміт. **Прыказкі ў прымаўкі:** Кратка пра найгалаўнейшыя этапы развязыцца юрдычнай науки ў нашым краі. Для студэнтаў.

А.Клышка. **Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга /**

2-е выд. - Менск: Польмія, 2000. - 96 с.: іл. - Наклад 7000 ас. ISBN 985-07-0315-6

А.Клышка напісаў кнігу, каб расказаць дзеткам, як да нас прыйшла кніга дахто ён прынёс. Цана 300 р.

Християнство в Беларусі: Исторыя і современность / Т.Короткая, А.Осипов, В.Теплова. - Менск: Моладзева нав. тав-ва, 2000. - 72 с. - Наклад 3000 ас. ISBN 985-6609-14-3

Нечакана многа ў сънечні, парушаныя з іншымі месяцамі, зьявіліся кнігі з краязнаўства. Цешаць гэткімі каляднымі падарункамі на

Беларускія гісторыкі працягваюць здзяйсніць асьветнікі.

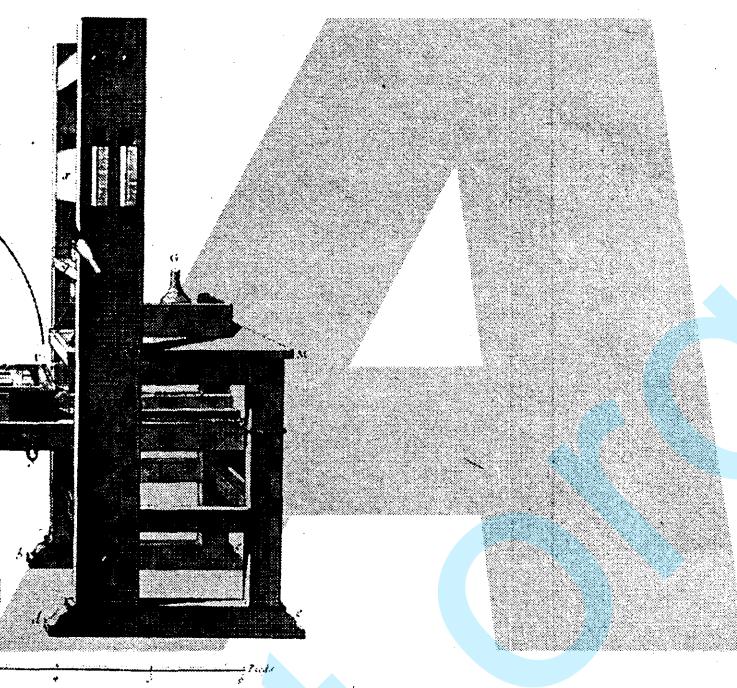
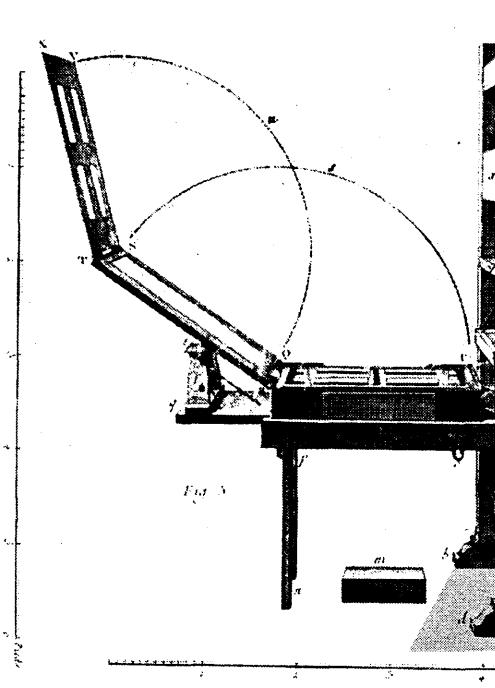
Бацькаўшчына: Зборнік гісторычнай літаратуры: Для сярэдняга ўзроста ўзроста ў школынага веку / Уклад., прадмова С.Панізьніка; мастак А.Званароў. - Менск: Юнацтва, 2000. - 382 с.: (8) арк.іл. - Наклад 5000 ас. ISBN 985-05-0353-3

Як выяўляеца хрысціянскі съветлагід у творчестве беларускіх пісьменнікаў ад старажытнасці да нашай часу – найлепш адлюстравана ў прысьвечаным гэтай тэмэ зборніку гісторычнай літаратуры «Бацькаўшчына».

С.Ільин. **Фрагменты:** Восень 2000

С.Ільін. **Даўноў**

Бібліятыка

старажытных часоў – да лютага 1917 г./ А.Новік, Г.Марцуль, І.Качалаў ды інш.; Пад рэд. А.Новіка, Г.Марцуль; 2-е выд., перапрацавана і дапоўнена. - Менск: Універсітэцкая, 2000. - 416 с.: іл. - Наклад 6000 ас. ISBN 985-09-0351-1

Непісьменнае і тэндэнцыйнае выданье.

А.Вішнеўскі, І.Вішнеўская. **Гісторыя дзяржавы і права Беларусі.** - Менск: Флэрса-плюс, 2000. - 134 с. - Наклад 1000 ас. ISBN 985-6489-17-7

Кратка пра найгалаўнейшыя этапы развязыцца юрдычнай науки ў нашым краі. Для студэнтаў.

А.Клышка. **Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга /**

2-е выд. - Менск: Польмія, 2000. - 96 с.: іл. - Наклад 7000 ас. ISBN 985-07-0315-6

А.Клышка напісаў кнігу, каб расказаць дзеткам, як да нас прыйшла кніга дахто ён прынёс. Цана 300 р.

Християнство в Беларусі: История и современность / Т.Короткая, А.Осипов, В.Теплова. - Менск: Моладзева нав. тав-ва, 2000. - 72 с. - Наклад 3000 ас. ISBN 985-6609-14-3

Нечакана многа ў сънечні, парушаныя з іншыми месяцамі, зьявіліся кнігі з краязнаўства. Цешаць гэткімі каляднымі падарункамі на

Бацькаўшчына

С.Ільін. **Даўноў**

Эта перадрук экстракт аўдайнемнае кнігі, што была выдадзена Інстытутам беларускай культуры ў 1926 г. у Ленінградзе. Цана 580 р.

В.Тумаш. **Культура зямлі Астра-вецкай:** Асобы і творы: Біяграфічны даведнік. - Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. - 24 с.: іл. - Наклад 500 ас. ISBN 985-6638-02-Х

Зъмешчаны біяграфіі і партрэты найславутчайшых людзей ускрайку беларускага Віленшчыны.

Г.Энгелькінг, Г.Рушчык. **Палесьсе:**

Алеся Пісемянко

С.Ільін. **Даўноў**

Алеся Пісемянко

С.Ільін. **Даўноў**

Алеся Пісемянко

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

Наша Ніва [1] 3 студзеня 2001

7

БІБЛІЯТЭКА

ПОНІННЯ КНІГІ СТАРОГА ТЫСЯЧАГОДЗДЗЯ

шчына» ў 1996 г. як «літаратурна-мастака выданьне». Гэтае, другое, выданье мае «навукова-папулярны», значна дапоўнены змест. Кніга павялічана на 21 старонку. У адрозненіне ад першага выданьня, усе ілюстрацыі каліровавыя. Зьявіліся новыя раздзелы пра Смаленскія княства, Віцікага гетмана Яна Кароля Хадкевіча, вынаходніка Казімера Семяновіча, Багушэвіча, Багдановіча, беларускіх Адраджэння БНР. Знік раздзел пра Крычаўскую пайстынне сярэдзіны XVII ст. Прадмову да першага выданьня напісаў гісторык Павал Лойка, да новага - Рыгор Барадулін.

У Арлоў, Г.Сагановіч. **Дзесяць вякоў беларускай гісторыі** (862 - 1918). Падзеі. Даты. Ілюстрацыі; 2-е выд. - Вільня: Наша Будучыня, 2000. - 223 с.: іл. - Наклад 5000 ас. ISBN 9986-9219-8-8

Гэтая кніга была прададзена за паўтара месяца на пачатку 2000 году ў ліку 5 тыс. асобнікаў. Можна меркаваць, што гэтая сама для чакае ѹ новыя наклады кнігі папулярызатара гісторыі У.Арлова й знаўцы Сярэднявечча Г.Сагановіча.

Эўфрасіння Полацкая/ Аўтар-уклад. У.Арлоў; маст. У.Фандулеў. - Менск: Польмы, 2000. - 272 с. - Наклад 2000 ас. ISBN 985-07-0198-6

На пачатку 1990-х У.Арлоў выдаў дэльце амаль стэрэяліптычнай кнігі пра славутую палачанку - хрысьціянскую асьветніцу Эўфрасінню Полацкую. Гэтае выданье ўдакладніла новымі звесткамі. Прый канцы кнігі змешчаны жыцця пісцьбіць сябравы ды вершы беларускіх пэзгат, прысьвяченныя алякунцы нашае зямлі. Кніга выдатна аздоблена і каштует ўсяго 750 р.

Uladzimir Arlo. **Requiem dla płyty motorowej!** Wybór i posłowie Jan Maksymiuk. - Alérńnij: Związek Białoruski w Rzeczypospolitej Polskiej, 2000. - 260 n. - (Seria wydawnicza «Białyjžža»).

У зборнік увайшлі перакладзенія ѹ польскую мову апаведы У.Арлова апошняга дзесяцігодзьдзя.

Даведніцкая літаратура заўсёды была запатрабаваная. Гэтым месяцам выйшла дэльце кнігі, што, можна меркаваць, неўзабаве не заляжацца на палаціх кнігарняў.

Руско-сербскі разговорнік/ Rusko-srpski priručnik za konverzaciju/ Автор-сост. Л.Воробей. - Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. - 440 с. - Наклад 1000 ас. ISBN 985-6318-90-4

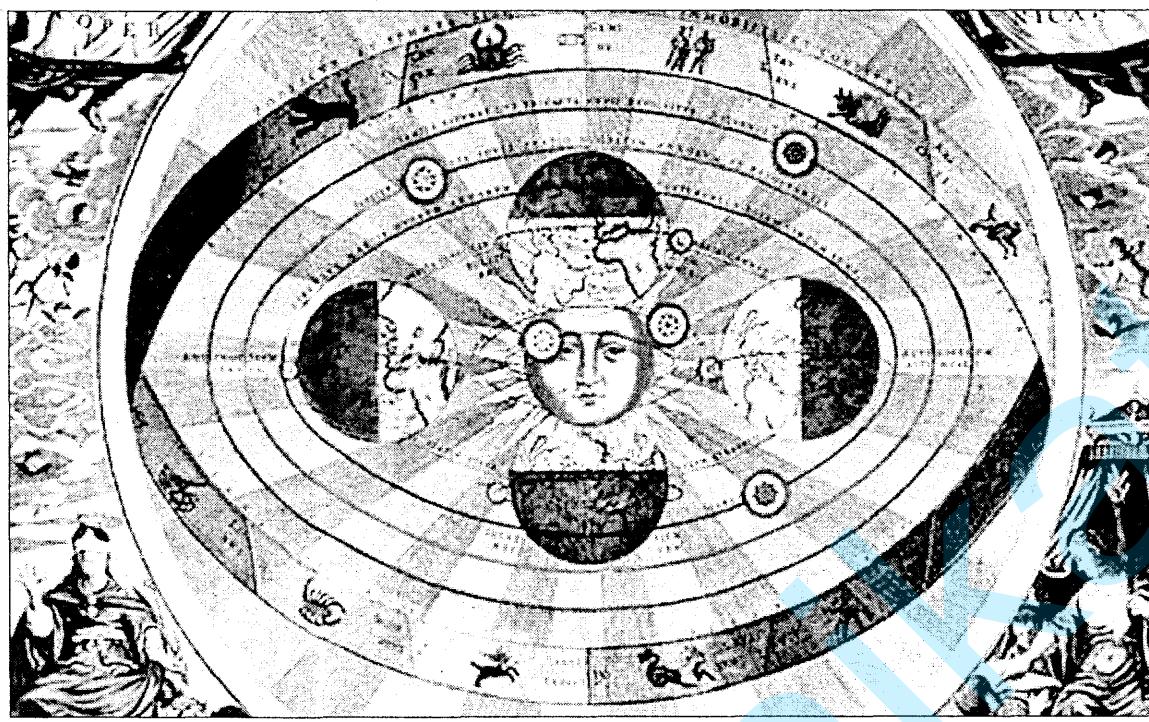
Змяшчае больш як 5 тысяч слоў і выразаў. Прызначаны перадусім турыстам, якія наведваюць Србію.

Слоўнік асабовых імёнаў: Беларуска-расейскі й расейска-беларускі / уклад. У.Сарока; нав.рэд. М.Крыўко. - Менск: Тэсці, 2000. - 280 с. - Наклад 1000 ас. ISBN 985-6454-80-8

Упершыню ў незалежнай Беларусі выходзіць гэткі даведнік. (Папярэдні «Слоўнік асабовых уласных імен» выйшаў ў 1966 г.) Аўтар не адышоў ад некаторых «кансрвартыўных» прынцыпаў савецкага мовазнаўства. За раўнаправінія разглядаючы, напр., як формы «Яўген» ды «Антон», гэтак і «Яўгены» ды «Антоні». «Віцук» разглядаеца як гутарковы варыянт імя «Вінцэнт». Аўтар кнігі пайшоў шляхам перадавання некаторых беларускіх імен па-расейску з захаваннем іхнае аўтэнтычнае формы, прыкладам: «Зміцер - Змітер». Каштует 2,5 т.р.

Хто ёсьць хто сярод беларусаў сьвету: Энцыклапедычны даведнік. Ч.1. Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў памежных краінах / Рэд. калегія: А.Мальдзіс ды інш. - Менск: Энцыклапедык, 2000. - 300 с. - Наклад 1000 ас. ISBN 985-6599-17-2

Матар'ял даведніка згрупаваны ў чатырох раздзелах: агульныя артыкулы, беларускія арганізацыі, пэрыядычныя выданіні, персаналії.

раздзел «Персаналіі» лучылі як дзеячы беларускія дыяспары, гэтак і ўраджэнцы краю - беларусы, расейцы, палакі, літоўцы, хъды, татары. У храналігічным пляне ўвага ўдаведніку засяроджана на беларускіх дыяспарах XX ст., у раздзел «Персаналіі» лучылі ітаксама матар'ялы XVI - XIX ст.

Навінкі мовазнаўства прызначаны перадусім спэцыялістам. I.Чарота. **Беларуская мова й царква**: Святая-Петра-Паўлаўскі сабор, 2000. - 176 с. - Наклад 250 ас. ISBN 985-6594-02-2

Славянафіл I.Чарота спрабуе арэсплюціхарарактэр дачыненінай пра власлаўнае царквы і беларускай мовы. Разглядаючы пытанні гісторыі й тэорыі перакладу Свяятога Пісцьбі на беларускую мову. Кніга прадаеца ў галоўным корпусе Акадэміі навук.

Беларуская лінгвістыка: Выпуск 49 / Інстытут мовазнаўства імя Я.Коласа НАН Беларусі; рэд.калегія: А.Падлужны (адказны рэдактар) ды інш. - Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. - 272 с. - (Belarusika = Albaruthenica, кн.16). - Наклад 300 ас. ISBN 985-08-0311-8

Не зважаючы на «дубовую» мову А.Падлужнага ды часткі ягоных калег, у выпусках «Беларускія лінгвістыкі» можна заўсёды знайсці карысныя звесткі з гісторыі й цяперашнім беларускіх мовы - ад аналізу старажытных тэкстуў да нататак з культуры мовы й дыялекталёгіі.

Амаль штомесяца зьяўляеца нейкая новая кніга з літаратуразнаўства.

Л.Уладыкоўская-Канаплянік. **Акварэлі любові**: Канцепцыя нацыя-

У галіне мастацкай літаратуры гэты месяц пацешніу нас пераважна клясыкай.

У.Караткевіч. **Быў. Ёсьць. Буду**: Кніга паэзіі / Прадмова Р.Барадуліна; 3-е выд. - Менск: Мастацкая літаратура, 2000. - 157 с.: (8) арк.іл. - Наклад 3500 ас. ISBN 985-02-0088-Х

Гэта ўжо трэцяе выданье Караткевічавага бэстслэру.

А.Разанай. **Гліна. Камень. Жалеза**. - Беласток, 2000. - 96 с. - (Бібліятэка Бел. літ. аб'яднання «Белавежа», кн. 34)

Дырэктар выдавецтва «Мастацкая

годзідзяя дорыць чытачу Артур Вольскі.

А.Пісмянкоў. **Я не памру, пакуль люблю**: Выбранае. - Менск: Мастацкая літаратура, 2000. - 319 с. - («Беларуская паэзія XX ст.») - Наклад 2000 ас. ISBN 985-02-0072-3

У книгу, што выйшла ў прэстыжнай сэрыі «Беларуская паэзія XX стагодзідзя», увайшлі вершы са зборнікаў «Белы камень», «Чытаю зоры», «Пляніда».

Прозы жыцьця ў першыя дні сьнежня было менш, не зважаючы на зусім паэтычнае надвор'е.

У.Ліпскі. **Аўцюкоўцы**: Аповесьці пра Калінак ды Каласкоў, якія гаруюць і жартуюць; 2-е выд., дапоўненне. - Менск: Бел. выд. тав-ва «Хата», 2000. - 308 с.: іл. - Наклад 5000 ас. ISBN 985-6007-71-4

Адмыслова для недасьведчаных жарты, досьцілі і гумарэскі з лігендарнага вёскі сабрэ, апрацаўваў ды выдаў дзіцячы пісменьнік У.Ліпскі, а працаюць книгу за 1,5 т.р.

Т.Бондар. **Бог зусім побач**: Стартонкі з дзённіка. - Менск: ВП «Лотар», 2000. - 288 с. - Наклад 300 ас. ISBN 985-6307-41-4

Рэдактарка «Всемірнай літаратуры» расказвае пра сустрэчы з Найвышэйшым - пра духоўнасць у бездухойным съвеце.

Я.Майр. **У краіне райскай птушкі**: Аповесьці, апавяданні: Для сярэдняга ў старшага школьнага веку / Мастак У.Анісіка. - Менск: Юнацтва, 2000. - 382 с.: іл. - Наклад 4000 ас. ISBN 985-05-0495-5

Творы Я.Майра з канца 1920-х выхадзяць шматлічнымі накладамі й не залежаўца доўга на паліцах. У новае выданье увайшлі клясычныя «Сын вады», «Чалавек ідзе», «Палескія рабіноны» ды іншыя аповесьці. Каштует 500 р. з гакам.

В.Гурскі. **Хмары над Меншчынай**: Парызанская згадка. - Менск: Беллітфонд, 2000. - 380 с. - Наклад 100 ас. ISBN 985-6576-10-5

Стары беларускі партызан згадвае пра славуна гады свае маладосці.

З агульнага шэрагу кніг выпадае хіба толькі самадрук Алега Манаева, выпушчаны дзеля сябе, сябrou і вечнасці.

О.Манаев. **Становленне грамадскага общества в независимой Беларусі**: Социологические опыты: 1991 - 2000. - Менск: Філізэрв-плус, 2000. - 626 с. - Наклад 1000 ас. ISBN 985-6489-02-4

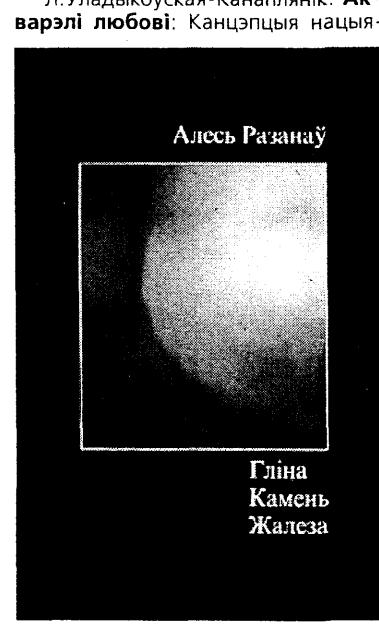
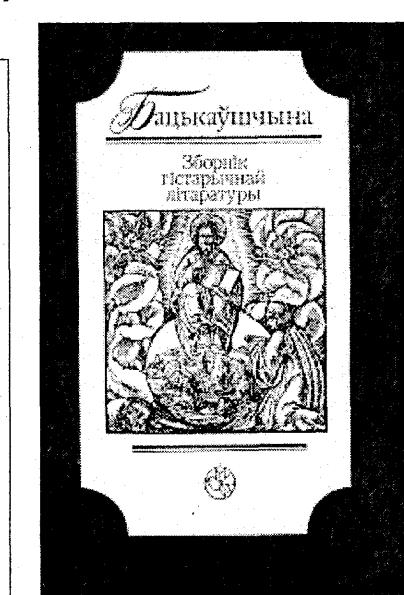
Асобна варта таксама выпуцьці кніжку, што выйшла сёлета найбольшым накладам - 200 тыс. асобнікаў, а прачытаная будзе, напэўна, найменш колькасцю людзей.

Усеагульная дэкларацыя праў-вой чалавека: Дэкларацыі аб праве й авабязку прыватных асоб, груп і органаў грамадзтва заахвочваць ды бараванцы агульнапрызнаныя правы чалавека й асноўныя свабоды: Вытворчча-практычнае выданье; Пабеларускую й па-расейску. - Менск: Прадстаўніцтва Арганізацыі Задзіночаных Нацый у Рэспубліцы Беларусь, 2000. - 32 + 32 с. - Наклад 200000 ас. ISBN 1-58712-034-8

Гэтая кнігі не апошняя ў 2000 г. Я маю на ўвазе, што выдаўцы, як заўсёды, запозыніца, і нешта, падрыхтавана сёлета, застанецца налета. Беларуская кніга жыцьцем з тэцімі тэкстамі - асноўнай тэмам пазіціўнай. Г.Бураўкіна 1995-97 гг. Цана - 1 т.р. Т.Тармола-Мірскі. **Прычысьце**: Пазізія. - Менск: Мастацкая літаратура, 2000. - 288 с. - Наклад 1200 ас. ISBN 985-02-0356-0

А.Вольскі. **Сылед завірухі**: Вершы апошніх гадоў. - Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. - 88 с. - Наклад 500 ас. ISBN 985-6638-04-6

Апошнія вершы апошняга тысяча-

Партрэт стагодзьдзя вачыма мастака

Успамінае найстарэйшы беларускі мастак Яўген Ціхановіч

Мастак Яўген Ціхановіч – найстарэйшы мастак Беларусі. 25 лістапада яму споўніцца 90 гадоў. Ягоны старэйшы брат – славуты мастак-графік Валянцін Ціхановіч, ягоная жонка Люся – дачка Уладзіслава Галубка. Яму давялося вучыцца ў сценах Віцебскага мастацкага тэхнікуму. Ягонымі настаўнікамі й калегамі былі клясыкі эўрапейскай мастацтва. Многі з іх сталі ахвярамі сталіншчыны, як і цесьць Ціхановіча – Галубок. Іншыя палеглі ў апошнюю вайну. Шмат каго нялісьціў лёс раскідаў па съвеце. Сам Яўген Ціхановіч бярэ ўдзел у мастацкіх выставах ад 1932 г. За гэты час ім створаныя дзесяткі жывапісных палотнаў, сотні графічных работ. Шмат твораў гэтага мастака можна пачынціць у музэях, кнігах, падручніках. Апроч усяго этага, Ціхановіч – выдатны мэмуарыст, адзін з апошніх съведкаў стагодзьдзя, што сышло ў нябіт.

ПРА ЯНКУ КУПАЛА І ПІЛСУДЗКАГА

...Гэта быў пачатак 20-х. Не магу дакладна ўспомніць, калі і дзе я пачуў, як чытае свае вершы Янка Купала. Мабыць, у Доме пісьменнікаў. Ведаю, Купала ня надта любіў чытаць сам, мабыць, саромеўся, а можа думаў, што артыст гэта зробіць лепш за яго. Ці, хутчэй, і тое і другое разам. Купала наагул не любіў выступаці з прамовамі, бо навошта яму было на людзях выкладаць свае думкі, якія ляціць у паветра і там губляюцца? Ён не хадзеў выходитці на сцену, дзе яго сустэрніць як артыста, пачніць плюскаць у ладкі, нарабіць шуму, а навошта? У той час лічылася, што, калі маеш пастаўлены голас і можаш выступаць з розных нагодаў, ты актыўствішь, цябя выбіраюць, ты паважаць. Купала заўсёды запрашалаў ў прэзыдымі розных сходаў ці вечароў, дзе павінны былі сядзець знакамітыя людзі. Гэта надавала прадстаўніцтву сходу.

Часыцьком, калі чалавек чуў упершыню вершы ў выкананні Купалы, яго спасыцігала пэўнае расчараваныне. Манатонны, глухі голас, дый кожнае слова вымаўляеца ня гэтак яскрава, як трэба. Нават сэнс верша ўжапіць было цяжка, заставаць адно разглядаць паэта — як ён стаіць, як трymае рукі, чаму не расстаецца са сваім кіком...

...Ад жонкі я ведаю, што Купала любіў слушаць, як яна чытала ягоныя вершы, як выразна гучалі яе слова, пераходзячы ў згукі пачуццяў. Сэнс вершаў узрастай нават ад жэстаў яе рук. Галубок нездарма браў сваю дачку ў менскі Белпэдтэхнікум, каб яна чытала вершы Купалы перад студэнтамі пасылья лекцыі аб тэатры, аб літаратуры ў сцэнічным мастацтве. Быў гэткі выпадак, калі цётка Уладзіма Купалаў ўзяла да сябе Люсю Галубок на пару дзён, каб Люсю вішуць вершы Купалы пад яе кіраўніцтвам. У гэтым нічога дзіўнага не было, бо Люсю яшчэ ня мела досьведу трymацца перад глядачамі. Рэпетыцыі адбываліся ў Доме І зіезду РСДРП, дзе тады і жыла сям'я Купалы. Цётка Уладзіма як былая настаўніца валодала сакрэтамі падыходу да дзяцей — ёй лёгка было працаваць з таленавітай дзяўчынкай. Можна толькі сабе ўяўіць, як хвалявалася Купаліха за кулісамі ў той вечар прэм'еры. Але ўсё адбылося добра, і маленькая актырыса мела цяпер сваё амплюа.

Вечар той быў прысывачаны Юзафу Пілсудзкаму, які сядзеў у лёжкі гарадзкога тэатру, абліпаючы на шаблю. Ён плацічна глядзеў на маленьку дзяўчынку і праз свае вялікія вусы ўсыміхай. Пэўна, падабалася яму маленькая дзяўчынка, што гэтак добра чытала беларускі прывітальны верш ад Купалы. «Гэты вечар, — казала Люсю Галубок, — запомніўся мне болей за ўсё, бо той вусаты дзядзька кінуў кветкі да маіх ног, а потым доўгі час людзі пляскалі ў далоні, стоячы. Сотні людзей глядзелі ў тулу лёжу, на

бюст Колоса. Праўда, у гіпсавым выкананні. Толькі з расфарбоўкай пад бронзу. У тых часах беларусізація ішла ў пойнты разгары. Самасвядомасць звязалася з паўсюль.

Толькі вось мароз, сонца, вечер ды дажджы збяёдалі гіпсавыя бюсты. Да таго ж фасад тэатру рэканструявалі тройчы — усё змянялася і ўсё забывалася.

Творчая біографія Азгура шырэлася галоўным чынам у жанры бюстаў дзеячоў культуры мінуўшчыны паводле іхных партрэтаў, а сучасных дзеячоў — ужо і з натурэ. Усё ж Азгур займей і майстэрню, і ўсё аbstаляванье: станкі, асьвятлень-

скага паходжання. Гэта супала з прыездам у Менск славутага артыста Міхеэлса, які ачолываў камісію па Сталінскіх прэміях. Міхеэлса і ўдзельніка тae камісіі, які яго суправаджаў, забілі ўчачы — быццам бы грузавая машына наехала. Гэтак гэбісты інсцэнавалі. Міхеэлсу прыгіпіваліся сувязі з амэрыканскай «буржуазна-нацыяналістичнай» арганізацыяй «Джойнт» і першым паслом Ізраіля ў СССР Голдай Мэір. Азгуру гэтым разам давялося разбіваць гіпсавую группу: Міхеэлс трымае на руках немаўля, якое сымбалізуе нараджэнне новае жыдоўскае дзяржавы. Праз пэўны час Азгур наноў зыяўлі партрэт Міхеэлса, ужо па фатаздымках і без усялякіх алегорый. Дзякую Богу, досьвед быў. А вось партрэт Уладзіслава Галубка, першага народнага артыста Беларусі, мэстра гэтак і не сабраўся ўзнавіць. Таму той броўст ня згадваецца ў энцыклапедыях. Гэтак і губляюцца ў памяці людзі, незвычайніца адораныя ў сваёй творчасці...

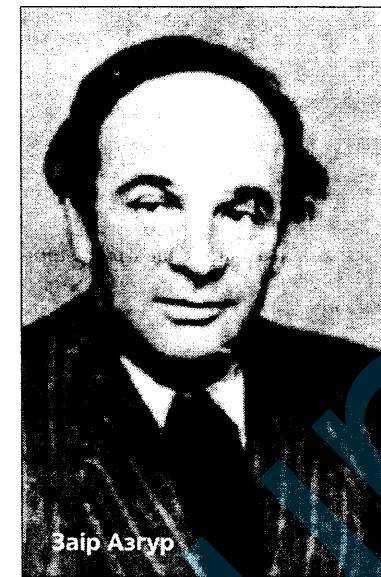
А возьмем кампазіцыю помніка Якубу Коласу. Тут з левага боку Сымон-Музыка з дзяўчынай, справа — Дзед Талаш са стрэльбаю ѹхопчык, які паказвае пальцам, куды мусіць страліць дзед.. Пасля рэдзіне кампазіцыі — аграмадная постаць Якуба Коласа сіліно да шматлюдной вуліцы Веры Харужай.. Паэт нібы падпёр рукою падбародзіце, да якога не стае якіх

30 см. Фантаны абапал гэтак і не быў уведзены ў дзясянне. Сам Азгур завяршыў гэту натурализмічную кампазіцыю бярозамі. Гэтыя дрэвы хоць неяк скрадаўчыя сіліну помніка. Памятаю сваю гутарку з Данілам, сынам Коласа, пра тое, што мастакам і скульптарам гэты мэмарыял Коласу зусім не падабаецца. Даніла мне адказаў, што сам факт стварэння помніка Коласу на плошчы ягонага імя, ды ў дадатак і вуліца, таксама названая ў гонар Коласа, яго цалкам задавальняюць.

А крытыка, маўляў, ад мастакоў і асабліва скульптараў паходзіць ад зайдрасці: кожны хацеў бы атрымаць такі заказ.

Яўген Ціхановіч

Зайр Азгур

ПРА АЗГУРА І КОЛАСА

не ды іншае. Набліжаліся тых фатальныя гады (канец 30-х), калі сталінскі тэрор касці ўсіх без разбору, асабліва выхоплівалаў дзеячоў культуры, навукі, літаратуры... И Азгuru давялося самому разбіваць гіпсавыя бюсты «врагаў народу», спаміж якіх быў і гэткі «враг», як Уладзіслаў Галубок... Адразу ж па вайне разгарнулася пошуки «касманаплітаў», у ліку якіх галоўным чынам атрымалі дзеячы культуры жыдоў-

У Менску засталося яшчэ два помнікі работы Азгура: дзяржынскуму, які глядзіць у вонкі свайго ж ведамства, і лётчыку, Герою Савецкага Саюзу Грыцаўцу. Гэта манаполія Азгура тлумачылася тым, што ўладам тых званыні і ўзнагароды, якімі ўганаравалі скульптара, не давалі зауважыць, што ня ўсё падладна гэтаму творцу.

ПРА ВАЦЛАВА ІВАНОЎСКАГА

Можна многа чаго распавядаць пра Вацлава Іваноўскага як навукоўца, палітыка, аднаго з пачынальнікаў вызвольнага руху...

Прафэсара Іваноўскага я зблізку бачу толькі адзін раз, калі ён, як заўжды, без аховы, праходзіў па Нікім завулку, у раёне Нямігі, да прафэсара Лыкоўскага. Лыкоўскі быў галоўным элітаміелягам гораду. Іваноўскі заўсёды спакойна й годна хадзіў па ўсім Менску.

Ад 3 лістапада 1941 г., як яго прызначылі бурмістром Менску, ён шмат зрабіў для ратавання людзей ад нямецкіх рапрэсій. Я гэта ведаю. Улетку 1943 г. з ініцыятывы групы прафэсараў Іваноўскага было створанае й падпольнае беларускае нацыянальна-дэмакратычнае аб'яднанне дзеля гуртаванья сілаў, якія мелі на мэце адбудову беларуское незалежнае дзяржавы па вайне...

7 снежня 1943 г. Вацлаў Іваноўскі быў забіты на рагу цяпрашніх вуліцаў Нямігі і Камсамольскай. Іваноўскі, як заўжды, без аховы ехаў на фурманцы. Некалькі чалавекі жалезнімі прутамі забілі іх абодвух, Іваноўскага з фурманам. Прутамі — каб не было чуваць стрэлаў. Хто гэта зрабіў, невядома было ні тады, ні цяпер. Магчыма, забойства было ўчыненае са згоды гаўляйтара фон Готберга. Але тады ўсе забойствы валілі на партызанаў, і, каб гэтак выглядала, Іваноўскаму як бурмістру немцы зрабілі шыкоўнае пахаваньне на Кальвары. Так ня стала вялікага чалавека. Было яму толькі 62 гады...

Прафэсара Лыкоўскага я ведаў даволі добра. Ён, пэўна, меркаваў, што мая сям'я мае сувязі з партызанамі... Колкі разоў ён нам дапамагаў. Яго, прафэсара мэдэцыні, закатавалі «сталінскія сокалы» на Валадарцы. Разам з тымі, хто «працаваў на немцаў»...

Янка Купала.
Кніжны знак, афор

ЖЫВАЯ ГІСТОРЫЯ

**ГІСТОРЫЯ АДНАГО
ПАРТРЭТА**

Гэта было 3 чэрвя 1997 г., калі Дзяржаўнаму мастацкаму музэю было адмоўлена ў набыцца партрэта мастака Антона Каржанеўскага ў майм выкананыні. Прычынаю сталаася тое, што Каржанеўскі ў гады апошнія вайны знаходзіўся ў акупаваным Менску і немцы ўзнагародзілі яго мэдалём. Гэтак гаворыцца ў выпісы з пратаколу паседжання мастацкае экспэртнае рады. Пратакол падпісаў старшыня рады сп. Гедройць. Адразу скажу, што экспэртная рада мусіла разглядаць мастацкую вартасць твору. У гэтым сэнсе ён выкананы на высокім узроўні, бо інакш музэй і не прапанаваў бы гэтага закупу.

Тое, што рада занялася спраўаю КДБ на прапанову мастака Грамыкі і што менавіта ад яго і сыходзіла прапанова забараніць гэтае набыццё, дзівіцца...

Гэты партрэт быў напісаны ў 1940 г. для выставы на "Дэкадзе літаратуры й мастацтва" ў Маскве. Гэта па-першае. А па-другое, у чым віна Каржанеўскага?

Дзясяткі мільёнаў чалавек, што апынуліся на акупаваных немцамі

павінен быў зьяўляцца ў аддзел мастацтва, каб засьведчыць, што яшчэ жывы. Намеснікам загадчыка Дому мастацтва быў мастак Мікола Дучыц, а загадчыкам — Ільінскі (колішні журналіст), родны брат народнага артыста СССР I. натуральна, па-над усімі аддзеламі управы быў немец (гэтак званы шэф). Дып вось, гэтыя шэфы змушалі мастакоў браць удзел у выставе, што мусіла адбыцца ў памяшканні Опэры, пры ўмове, што кожны прынясе мяш з іншымі... Я асабіста даў ўзор партрэта жонкі, краівід і націонормт. Тутака ѹ Каржанеўскі просіць мяне зірнуць на тое, што ён прынес Дучыццу. "Многа, замнога, — кажу я. — Знайшоў час выстаўляцца ў такім аб'ёме". А ён у адказ: "Вы на Дэкадзе ѹ Маскве браці ўдзел у выставах. А я ў той час служыў у войску. І вось толькі цяпер ёсьцьмагчымасць паказаць свае творы". Карапей кажучы, не паслухаў ён маіх парадаў, выставіў больш за 40 малянкаў алоўкам, быў і акварэлі, але не было нікіх тэматычных кампазіцый. Заняў сваімі творамі не вялікі пакойчык у тэатры, толькі колькасць ягоных твораў вылучала яго сярод іншых мастакоў. Але калі мы йзноў сустэрліся каля кінатэатру, ён мне кажа: "Ня ведаю, Жэня, ці цешыща мне, ці плакаць..." — "А што здарылася?" — пытаюся ў яго. — "Немцы ўзнагародзілі мяне "Мэдалём для ўсходу" за актыўны ўдзел у выстаўцы..." — "А што ты пасыля скажаш? Плач", — кажу.

Гэтак яно ѹ выйшла пасылья. Выслалі яго на 10 гадоў, а пасылья забаранілі жыць у сталіцы. Знайшліся людзі, сярод іх і мастак Яўген Мікалаеў з Віцебску, які ўсё жыцьцё не давалі Каржанеўскаму ходу ў мастацтве. Нават юбілейнай выставы той Мікалаеў не дазваляў зрабіць. Хоць Антон Каржанеўскі заставаўся сябром Саюзу мастакоў. Мікалаеў быў "членам Віцебскага гаркаму партыі". Гэтая акаличнасць вельмі спрыяла яму ў мастакоўскай кар'еры. Ён за карткі час атрымаў ганараў заслужанага дзеяча мастацтва, а пасылья ѹ народнага мастака БССР. Каржанеўскі быў звязаны да праўлення Саюзу мастакоў з просьбаю дазволіць зрабіць выставу ў Менску, але ѹ тут Віцебскі гарком выступіў з пратастам. Тая забарона дзеянчала да самога смерці Каржанеўскага. Дзеянчала да пасыротна.

Так мэдаль мастака крочыў зім побач, як нейкае таўро. Хоць ягоныя палотны выстаўляліся побач з творамі таго ж Грамыкі, Савіцкага, Уродніча. Ягонае імя ёсьць і ў энцыклапедыях. Ну, а што з тым майм партрэтам? Я напісаў ліст у Міністэрства культуры. Адказу не дастаў. А новы дырэктар Мастацкага музэю спасылаецца на тое, што грошай німа на гэткія партрэты. Я паказаў той партрэт Антона Каржанеўскага на выставе "Бацькі і дзеці" на пачатку 2000 г. Гледачы ўспрынялі яго добра.

**Падрыхтаваў да друку
Сяргей Харэўскі**

тэрыторыях, былі закладнікамі. Хто ж вінаваты ў гэткім лёсে?

Мне было тады 30 гадоў, як камуністы ўцякалі з Менску на дзяржаўных машынах, як у паніцы пакідалі ўсё немцам. Пакінулі ў будынкі ЦК КПБ, Дому ўраду ѹ нават НКВД. Не спалілі ані архіваў, ані дакументаў, ані съпісаў. Для гестапа "карты ў рукі". За немцамі началіся адразу ж аршты, вобшукі, расстрэлы. Разам з тым немцы актыўнізвалі работу па прысягнені беларускае інтэлігэнцыі ў палітыку. Мастакам давалі працу ў газетах, мастацкіх майстэрнях, у нагляднай агітациі. Было нават дзве мастацкія выставы...

Жонка Каржанеўскага да вайны працавала ѿ Вярхоўным Савеце БССР, была ѿ кампартыі і ѿ часе вайны эвакуировалася. Па вайне ёй прапанавалі выбар — развод з мужем альбо "членства ѿ КПСС". Яна абрала сям'ю — мужа і сына, які ўсю вайну прафытуў з бацькам.

Бадай, я адзіны застаўся жывы, хто можа апавядыць у друку пра жыццё інтелігэнцыі ѿ часы нямецкае акупацыі.

Вось што было на самой справе... Усе мастакі, якія апынуліся пад акупацыяй, мусілі стаць на ўлік ва Ўправе, што выдавала мастакам (а таксама пісьменнікам і артыстам) даведку, з якой раз на тыдзень ён

**«Наша Ніва» спачувае Яўгену Ціхановічу, у якога памёр сын
Генрых, таксама мастак. Светлая памяць!**

**Энцыклапедыя
беларускага
замежжя**

У 1993-м пачалася праца над энцыклапедычным даведнікам "Беларуское замежжя". Быў распрацаваны проект слоўніка, абрана творчая група. Выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" бралася за ажыццяўленіне ўнікальнага праекта. Ішоў збор артыкулаў, дакументаў, фатаздымкаў... Але такія пошуки не здыжайсняюцца за якія паўгоды — год. І яны не завяршиліся. Перашкодаю стаў рэжым з яго антыбеларускаю душой. Энцыклапедыю "зарэзали".

Гэта не адзінкавы сумні факт у беларускім книгавыданні. Лёс энцыклапедыі падзялілі дэсяткі іншых ненадрукаваных кніг.

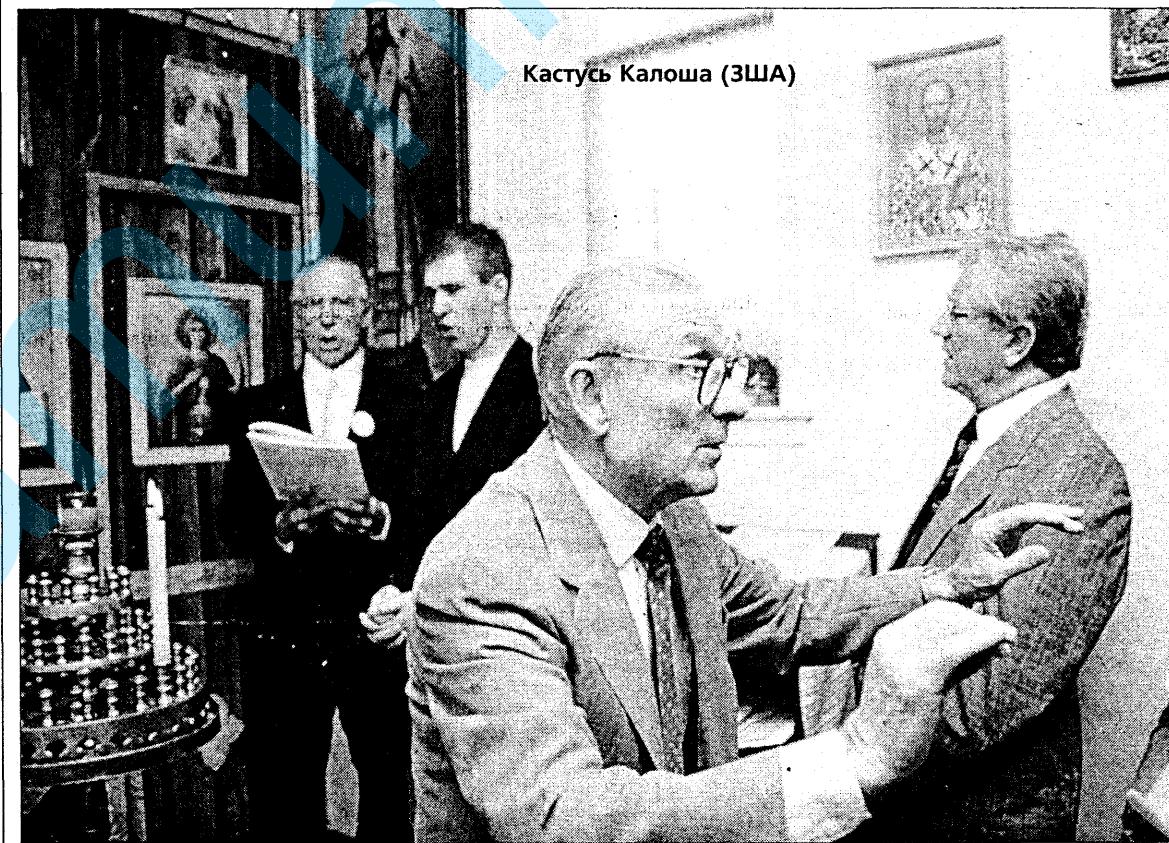
Многія фатаздымкі, зробленыя Анатолем Клешчуком, занялі б свае месца на старонках энцыклапедыі.

Здымкі зробленыя ѹ розныя часы і ѹ розных краінах, дзе фатограф сустракаў сваіх землякоў. З сёньняшняга пумару "Наша Ніва" пачынае друкаваньне старонак забароненай энцыклапедыі.

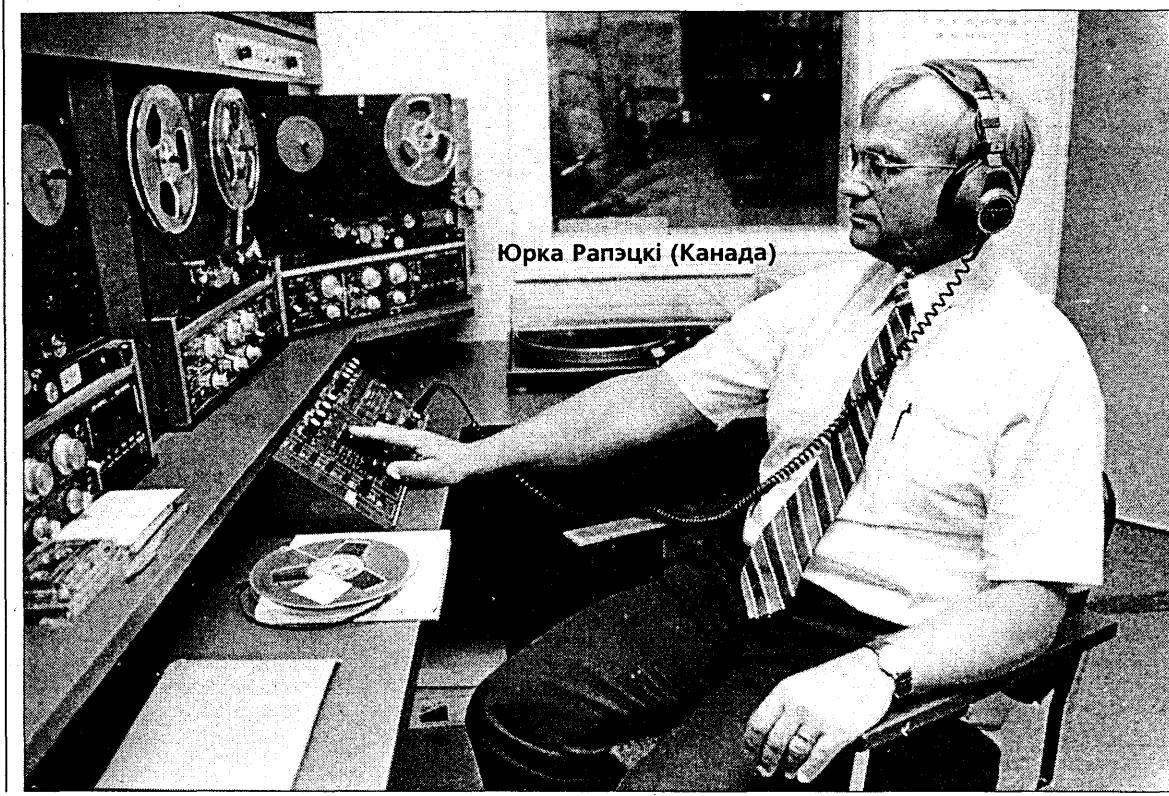
Фота Анатоля Клешчuka.

Ірэна Каляда-Сымірнова (ЗША)

Кастусь Калоша (ЗША)

Юрка Рапэцкі (Канада)

СЛОВЫ

невую сукню, якую насіла калісці мая іншай бабуля — па бацьку, якая памерла 15 гадоў таму. А яе суваночную сукню аддаў мне неяк тата, і я ўялікую і зручную, шанавала і любіла насіць (крыху перарабіўшы). Цяпер як бы дэвье мае бабулі сустрэліся ў май асобе, Ядзьвіга і яе сваціца. Такая таксама была віленчанка... Дэвье культурныя вісковыя гаспадыні. Можа, яны ці іх бацькі трымалі ў руках віленскую "Нашу Ніву", падумалася мне.

Неўзабаве мне прапанавалі частку ночы правесы ў іншай хаце, дзе калісці жыла бабуля Ядзьвіга і куды я прыяжджаля ў дзіцінстве на канікулы, — у дзядзькі Івана. Я не-каля чула, што бабуля гадоў 15 таму, пасварыўшыся з нявесткаю і сынам, перайшла жыць на другую вуліцу Паліяну, у дом сваёй старэйшай дачкі, і туды больш ніколі не варочалася, нават не зазірала, крываўшы (і сапраўды: "Гонар маю!"). И вось цяпер як бы ў май абліччы яна ўшла туды на містычнае апошніе разьвітаньне, перад тым як легчы ў зямлю... Гэтыя людзі вельмі добра мяне ў туночку дагледзелі, паклапаціліся пра кожную пабытовую дробязь, як бы выбачаючыся перад бабуля.

Цікава, што на белым абрусе стала пасярод іхняй сівятліцы ляжала газета з чырвонымі літарамі знамай назвы "Народная воля" (чаму я моцна зъзвідзілася: ідзе сюды? у глухія Паліяны, што напалову вымерлі і ўздоўж вуліцы то тут, то там з'еўраюць дзіркі ад звязеных дамоў — нібы выпалі зубы на старчай сківіцы).

Раніцай на разьвітаньне я даля гаспадыні пасяроду на пасяроду (нечакана для мяне самой) — і ўсьміхнулася ёй. Яна ўсьміхнулася мяне... Пасяроду як прымірэнне? Але, кажуць, бабуля да съмерці не хацела ёй прафачыць... А — паслья?

І якія тут гожыя імёны ў людзей — суседзяў маёй бабулі! Чэсь, Гжэсь, Франя, Лёня (жанчына)... Хоць самі яны — невялікага росту, дробныя, не падобныя да Герояў.

З гастронамічных прыхільнінасцій бабулі Ядзі: яна любіла, каб гарбата і суп падаваліся вельмі гарачымі, ледзь на варам. І глядзець, як падымаецца над посудам уверх празрыста пары... Любіла мёд, і не ўжывала буракоў (чамусыці грэбавала).

...Надвор'е ў тых скрушинь дні было пахмурнае. Нібыта і прырода нам спачувала. Хмары віслі нізка. У сярэдзіне дня, як труну выносілі з хаты, вечер рагтоўна разагнаў хмары, і неба разыяснилася. Зрабілася адразу цёпла і лагодна. Сонца моцна блігчала, асьвятляючи жаўчыню восеньскіх дрэваў, якія падаліся мене ў той час залатымі.

Мы рушылі да дарогі на клады. Пад нагамі таксама шапацела золата лісціца. ("Дзе Неба? Дзе Зямля?.. Што ўверсе, тое і ўнізе", — успомніла я старажытны запаветны выраз.) Дарога вяла цераз поле. Непадалёк ад яе пасыліся коні, гэтаксама асьветленыя незвычайнімі сонцам. Яны заіржалі, калі мы павольна праїжджалі міма, нібы таксама па-свойму тужылі. Коні праводзілі каня — мне ўспомнілася тое паранічнае: цела — толькі наші верныя коні, а дух — вершнік.

Пахаваць бабуля сябе наказала на зылева ад свайго мужа, а справа, побач з малымі сваімі дзесяцімі. Атрымалася, што вось яны ляжаць: Ядзьвіга, Ян і памерлія ў дзіцінстве дзеци між імі. Так яна захацела... Яна была глыбокая, з залатога пяску, асьветленага тым жа неадступнымі сонцам. Мы стрыманы разывіліся. Бярозавае бярвеньне дапамагло апусыці дамавіну ўні.

Дамавіна — трэці дом чалавека. Першы — мацирынскае ўлоньне, другі — хата (ці замак, сядзіба, кватэра...), а трэці — дамавіна-труна. Дамавіна — найвялікішы дом, як відаць з празрыстай будовы слова. "Магіла герояў — увесе Сусьвет", — прамовіў у антычныя часы Пэрыкль.

На труну кінулі бел-сіне-пурпуро-вае пакрываала ("як воінскі сцяг паўночнае дружыны!" — мільганула ў мяне). Баровы і пурпуро-вы былі любімія бабуліны колеры. Гэткімі ў асноўным былі і кветкі, якія шчыльна пакрываўты высокі грудок.

Назад частку дарогі ішлі пешшу. Навокал былі шырокія, роўныя,

усіх і разам выступіць супраць гора, ворага, перамагы яго.

"Усе просьбы выканалі, акрамя адной: на плацады!" — гаварыла мне, як вінавацілася, ледзь чутнымі шэптамі маці, якая страціла голас у гэтыя халодныя скрушныя дні. А я, яна ведаўшы папярэдне, выканала яе! У дні пахавання мне хацела ўсім сказаць: "Гэта толькі цела, нібыта конь..." Дух бабулі, цяпер яшчэ больш магутны і ўсюдзісны, — застаецца з намі!.. Душа — несъмяротная..." І я некаторымі гаварыла гэта, спрабуючы супакоіць.

Ядзьвіга Сяліцкая пражыла пуньня 90 гадоў і памерла як герайні, годна вытрымаўшы ўсё выпрабаваныні лёсу і зъяярогшы для нашчадкаў асноўных знакаў той, нарадычнай, запаветнай, халоднай беларускай культуры, культуры паўмітычнай Белай Русі. Акрамя вызначаных вышэй знакаў, вось яшчэ адзін: ўсё жыцьцё яна пляла сабе дэльве доўгія, на паўночныя манер, касы, у шлюбе і пазней хаваючы іх пад стужкамі ззаду на шы. (Успомніце партрэт маладой Стэфаніі Станютаў зь дэльвіем вэртыкальнымі лініямі косаў са стужкамі на канцах... Вось яно, наша, спаконвеченнае!)

І яшчэ. Асабістас... Толькі цяпер, праз месяц і колькі дзён я разумела, што сваёй "трапнай" съмерцю, съмерцю-подзывігам бабуля Ядзьвіга хацела нібыта засыцерагаў мяне ад бліжэйшага знаёмства з мужчынам, з якім я пазнаёмілася за некалькі дзён да яе съмерці, а то й выратаваць. У дзені, прызначаны для нашага спаткання, я была ўжо далёка ад Менску — на яе герайчным пахаваныні... А як паказаў час, мужчына аказаўся з тых, хто бяз сораму і з асалодай называе сябе Альтыгерем. Пасыла некалькіх драматычных выпадкаў, узяўшы пад увагу і "бабуліну вестку", я разъвіталася зь ім.

...Павінен быў нехта прачытаць гэты Тэкст, праяўлены праз містэрью пахаванья май бабулі. І я — прачытала... "Зорка зорцы голас падае", — як сказаў патомак шатляндзкага роду Лярмонтав. Нібыта паходнямі асьвятлілі вялікую каменную заліо замку — Замкнёную гісторыю Беларусі. Можна сказаць і па-іншаму: я ўбачыла ніву, поўную моцных, даспелых каласоў, што імкнуцца сваім тонкімі вэртыкальнымі вусамі і сцяблінамі ўперх, да Неба "пад сярпом твайм", Съмерц...

...Мая бабуля Ядзьвіга памерла глыбокай восеніню. Наперадзе яе чакала Белае бязмоўе — Вечная Зіма.

Кастрычнік—лістапад 2000

Беларускі гуманітарны ліцэй адзначае сваю ДЗЯСІАТУЮ ГАДАВІНУ!

Дзень адчыненых дэзвярэй і прэсавая канфэрэнцыя праводзіцца 15 студзеня 2001 году. Навукова-практычныя канфэрэнцыі выкладчыкай і навучэнцаў маюцца адбыцца 16—17 студзеня. "Народны альбом" у пастаноўцы ліцэістай у тэатральнай залі — 18 студзеня. Урачыстая імпрэза ў палацы культуры — 19 студзеня а 18-й гадзіне (уваход паводле запрашальных білетаў, заяўкі на якія прымаюцца ў ліцэі, у пакоі сакратара — тэл. 227-32-77). Ліцэй зацікаўлены ў фундатарскай падтримцы сівяточнае праграмы (тэлефон для прапанаваў — 222-31-06). Чакаем усіх, хто спрычыніўся да станаўлення й выжывання ліцэю!

Аргкамітэт

ЛІСТЫ Ў РЭДАКЦЫЮ

НЕМАГЧЫМА ЧАКАЦЬ

Ужо стаўся гісторыяй канцэрт, што адбыўся ў Магілёве 20 лістапада. Падзея была доўгачаканая. Улады больш за пяць гадоў баранілі магілёўцаў ад супрэсіі з самым папулярным айчынным рок-гуртом — "NRM". Таму нават першыя пагалоскі пра тое, што ў горадзе адбудзеца прэзэнтация новага альбому "NRM", выклікалі ажыццяў, і на толькі ў магілёўскім асяродку. Рэкламы хапала, танныя квіткі былі раскупленыя ўмэнт, на канцэрт зъбіраліся сем'ямі. І толькі нейкай няпэўнай засыпроўшы сядзібу недзе ў душы — вельмі доўга чакалі мы гэтага канцэрту.

Моладź, што разыходзілася паслья канцэрту зь песьнімі, ня ведала, што з гэтага моманту КДБ ужо заняўся разглядам новае справы.

Яшчэ падчас канцэрту чатыры супрацоўнікі Камітэту разъбіраліся з арганізаторамі ў асобным пакойніку. Дырэктору Палацу плянераў тут жа выпісалі позму на заўтра (на 7-ю раніцы). Распаўсюдніка касэтава арыштавалі. А астатніх доўга ўшчувалі за тое, што займаюцца непажаданай справай. Што ж зрабілі гэтыя людзі? З-за чаго аказалі ім такі гонар — прыцягнулі сілы такай сур'ёзнай арганізацыі?

Арганізаторы канцэрту лічаць, што краіна Беларусь мусіць быць беларускай. З беларускай музыкай, мовай, адкульцый і нават тым жа Камітэтам. Арганізаторы не займаюцца палітыкай і адраджаць нацыянальную культуру зъбираючы яе папулярызацыяй. І ў іх атрымліваецца. Колькі гадоў пераўненія залі Менску, дзе адбываючыся канцэрты айчынных рок-гуртоў. Вялізная хвала нацыянальнае аудыё-ды відзапрадукцыі разыходзіцца па ўсёй краіне. Усяго ж не пералічыш! І працэс гэтага натуральны. Моладź съядома абірае незалежнасць.

А як улады "Рэспублікі Беларусь" разагутоць на гэта? Пра канцэрт, што меўся адбыцца 9 сінтября ў Магілёве ў межах праекту "Вольныя танцы", ніхто не захадзеў нават чуць. Забаранілі. Нягледзячы на абсурднасць такога раשэння — прыехаць меўся "Палац".

Можна доўга разважаць над сітуацыяй, што склалася за апошнія гады ў краіне. Прывычайліся даўно да затрыманняў, вялізных штрафаў ды сутак, пачалі забывацца, хто зь вядомых апазыцыйных палітыкай і даўно зник. На жаль. Калі ўсё гэта можна лічыць хоць і бруднай, але палітычнай барацьбой, дык пераўслед культурніку, забарону на распаўсюд папулярызацыю сучасных здабыткаў нацыянальнае культуры, карыстаньне роднай мовай можна і трэба азначыць як **этнацыд**. Які ажыццяўляецца самай "Рэспублікай Беларусь".

На супрэсіі з прызнанымі пісьменьнікамі зъяўляючыся супрацоўнікі Камітэту. "Гаранты бяспекі беларускай дзяржавы" таксама ходзяць па школах ды "па-сцяроўску" размаўляючы з настаўнікамі ды вучнямі, якія прысутнічаюць на супрэсіях з пісьменьнікамі... Гэта факты. А колькі яшчэ зроблена ціхімі непрэчыненымі?

Вось і становіца страшна. Ад таго, што ўсё гэта адбываецца на тваіх вачох. Насамрэч.

Але такі страх кажа табе — немагчыма чакаць. Трэба рабіць, трэба адстойваць і змагацца за свае права. За права без перашкодаў карыстацца дасыгненнямі свае культуры. За права, гарантаваныя Канстытуцыяй і шматлікімі міжнароднымі пагадненнямі.

Андрус Кавалёў, Магілёў

P.S. Магілёўская гарадзкая арганізацыя Маладога Фронту распачынае акцыю зварота да ўладаў з прэтэстам супраць забароны айчыннае культуры. Мы заклікаем усіх сяброў магілёўскіх грамадзкіх арганізацыяў, а таксама ўсіх неад্বікавых даслаць ліст на імя намесніка старшыні гарвыканкаму сп. Васільчанкі (Дом саветаў, вул. Першамайская, 63) з патрабаваннямі не ўշыніцца перашкодай для разыўцца нацыянальнае культуры. Прыблізны тэкст лісту можна атрымаць па адрасе: Магілёў, вул. Ленінская, 27-50.

ВОДГУКІ

***

З артыкуламі наконт локшыны ад Лукашэнкі і ўдзелу ў вулічных акцыях цалкам згодная. Большасць незалежных СМІ разгубілася і паблякла. Больш за ўсё зъдзіўляе нейкай адстароненасцю пры аналізе сітуацыі ў Беларусі. Нібыта гэта на іхнюю краіну тузоюць і прадаюць. Зъмірліся з фактам, што зъмініць Лукашэнку можа толькі стаўленік Максы. Дык навошта тады ён такі патрэбны? Справа ж на ўсім, каб конча скінуць цяпрашнія, а ў захаваныні незалежнасці краіны. У вас я некалі прачытала пра магчымасць пайстца перад дзікім выбарам: дэмакратыя або незалежнасць. Ці не здаецца, што мы ўжо блізкі да гэтага? Спытаць бы, што думаюць наконт гэтага вядомия людзі. Пэўна, цікавы расклад атрымаўся.

Хачу яшчэ ўд

Віктар Шніп

Адзін сабаку Граждан убачыў пераапранутым у жанчыну і адразу пацікавіўся: "Можна я вам байстручка зраблю?". А сабака і адказаў: "На гэты год мы плян ужо выканалі..."

Адзін сабака пераапрануў Граждана ў сабаку. А Граждан і кажа: "Сволачы вы ўсе, баценька!..."

Адзін сабака пераапрануўся ў ката. Ідзе па вуліцы і прыстае да кошак. А тут рагтам Граждан убачыў яго. І схапіў Граждан палку, і давай дубасіца пераапранутага сабаку. А сабака не спалахнуўся: "Біце, вы гады, тут магіла. Але я спас Міхайла!"

Адзін сабака пераапрануўся ў турецкападдатага. Зайшоў у кантору, дзе працаў Граждан, пераапрануты ў начальніка, і запытаўся: "Пачым тут у вас капыты і рогі?" А Граждан выклікаў сакратарку і сказаў: "Марксістская концепция в этом вопросе не снимает внутреннюю противоречивость развития научно-технического прогресса!"

Адзін сабака пераапрануўся ў афіцэра кітайскай арміі. Ідзе па вуліцы. Усе яму кланяюцца. І запытаўся сабака: "За што гэта вы ўсе так мяне паважаеце?" А Граждан і адказаў: "Мы вас, благадзецялі, даўно чакаем. У нас няма чаго есьці..."

Адзін сабака пераапрануўся ў элейскага філёзафа Зінона. Ехаў танк і пераехаў сабаку. Убачыў гэта Граждан і сказаў: "Хутканаў Ахіл ніколі не дагоне чарапахі..."

Адзін сабака, пераапрануты ў Ліва Талстой, зайшоўся на сьвінафэрму. А там Граждан сівому кнуру чытае "Вайну і мір".

Адзін сабака пераапрануўся ў Дзеда Мароза. Узяў мяшок з вугалем, узваліў на плечы і панёс у кацельню. Убачыў дзеда Граждан і ў чёмным завулку напаў на яго: "Жыцьцё ці

САБАЧНЯ
ІСТОРИИ

мяшок?" А сабака не спалахнуўся: "Можа табе яшчэ сказаць, дзе цяпер Шніп начуе?"

Адзін сабака пераапрануўся ў марака. Сеў на беразе Менскага мора і рыбу ловіць. І тут звязаўся Граждан зь сякерай і запытаўся: "А можна я вам галаву расьсякну?"

Адзін сабаку, пераапранутага ў папа Гапона, прывялі ў міліцье юныя піянэры. А там Граждан сядзіць і прымае ўсіх у камсамол.

Аднаму сабаку, пераапранутому ў Граждана, прыслалі позыву ў ваенкамат. І пайшоў туды сабака, а там усе голыя стаяць і маўчаць, і толькі адзін у процігaze чытае вершы: "Мы дедушку Ленина любім, мы дедушке будем верны..."

Адзін сабака пераапрануўся ў празаіка. Прыйшоў на сход у Саюз пісменнікаў і запытаўся: "Хто піша лепш за мяне? Падыміце руки..." Нікто не падняў, і толькі Граждан, пе-раапрануты ў Івана Навуменку, усыміхнуўся.

Адзін сабаку пераапранул ў паэта. І прыйшоў пераапрануты сабака ў піўбар. А там Сыс вучыць нейкага Граждана пісь чарніла. І сказаў сабака: "Пічуті, не на што сматраць, а так жызыню украсішь..."

АД ГРАЖДАНОУ

Сабака дзівіўся часткам свету: часцяком глядзіш на ўсход, а бачыш рэакцыю заходу.

Калі Сабаку пачалі прапаноўваць іншую краіну жыхарства, ён абурыўся: хіба ж там я буду Гражданом?

Калі ў рэкламе кот пачынае брахасць па-

сабачы, Сабака звычайна думае: як іншы раз трэба ведаць родную мову.

Зранку Сабака выйша на ганак і запаліў цыгарэту. Гэта выглядала больш натуральна, чым Граждан, які сядзіць на ланцугу.

Калі Сабака і Граждан прыйшлі на выбары, Граждан сказаў: "Падпіши сябра!" І ён падпісаў: "Сябра". Так сабака стаў сябром чалавека.

Калі Сабака прачытаў вядомую цытату з Караткевіча "не давайце съятні пасам!", ён напрасіўся — і яму дали.

Вангор Вушацкі, Маладэчна

Адзін Граждан спытаўся, як зваць сабаку Шымана. Атрымашы адказ, быў вельмі уражаны.

Адзін сабака стаў прэзыдэнтам на 5 дзён, але не захаціў сіходзіць нават праз тыдзень. Хаця апазыцыя ўжо два дні называла яго простым Гражданом.

Адна газета злойжывала цярпеньнем сваіх чытачоў-Гражданоў. А яны ўрэшце ня вытрымалі ды пачалі скардзіцца на сваё сабачае жыццё.

Адны Гражданы сабачыліся навокал...

Зыміцер Калярадзкі, Менск

Адзін сабака працаў міліцыянтам. А Граждан хадзіў па вуліцах і пеў: "Наша служба і апасна, і трудна!"

Аднаго Граждана спытаўся: "Вам хто больш падабаецца — быкаў ці Каараткевіч?" На што Граждан адказаў: "Я Шніпа не чытаў, але я яго асуджаю".

Aleks, Менск

Адзін сабака купіў селянца на Камароўцы. Толькі сабраўся прыправіць алеем ды цыбуляй, як той яму і кажа: "Ня еж мяне, сабачка. Я не селяндзец, а зачарараваны Граждан!"

Вячка Васіленак, Менск

Сабака стаяў у краме і разважаў, што на-быць: "Чапі" ці ліверку? Тут да яго падышоў Граждан і сказаў: "Шура, заплаціце за кефір".

Усевалад з Вялейкі

**Прадаю 3бор твораў Петруся Броўкі ў 7 т.,
факсыміле "Кіеўскай пісціцы" 1397 г."
(выд.Масква, "Іскусство", 1978) і інш.
Т. 258-43-54. 3 Калядамі!**

Бо так палюбі Бог съвет, што адда Сына Святога Адзінароднага, каб усіх, хто верне ў Яго, на зім'ю, але меў хоцьці вечнае. Ін: 3:16
БЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА
Небескія штандары ў Менску з 17-й гадзін: вул. Любімава 21/56,
тэл.: 279-71-31, 270-89-87. Штандары ў Астравеях з 10-й гадзін: вул. Леніна 40, тэл.:
20-840, у Барысаве шточнікі з 18-й гадзін: вул. Ватуціна 38-65, тэл.: 54-908.

**Кошты на платныя прыватныя
абвесткі**

— да 20 словаў (тэкставы модуль) — 105 руб.

— звыш 20 словаў (тэкставы модуль) — 132 руб.

— аформленная абвестка — 66 руб. за кв.см.

— аформленная абвестка — памерам больш за 24 кв.см. з улікам кошту арыгінал-макету

— ад 87 руб. за 1 кв.см.

За абвесткі пра сямейную падзею — зынікка.

Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацій — мусіць апложчацца паводле рэкламных расцэнак для камэрцыйных

абвестак.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пералічыць гроши праз пошту пераводам на разылковы рахунак: рэдакцыя газеты «Наша Ніва», р/р 3012213050010, Ленінскага аддз. ААТ «Белбізнесбанк» Менску, код 763.

На зваротным баку бланку паштоваў пераводу ў сэктары «Для пісцомовых паведамленьняў» запісваецца дакладна й чытэльна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і абавязковая дадацца сказ: «За рэкламныя паслугі».

НАША НІВА
незалежная газета

сакратарка рэдакцыі Настя Дзірэнка

кіраўнік праекту Сяргей Дубавец

в.а. галоўнага рэдактара Андрэй Дынько

засновальнік Павал Жук

карэктарка Вілета Кавалёва

стылістычны рэдактар Мікола Раманоўскі

намеснік гал.рэдактара Андрэй Скурко

адказны сакратар Аляксей Чарняў

выдавец рэдакцыя газеты "Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 213-32-32
E-mail: niva@user.unibel.by
http://members.nbc.com/nasa_niva/

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 6 палос
Фарматам А2. Друкарня выдавецства «Беларускі Дом друку».
Менск, пр. Скірмунт, 79. Рэдакцыя не несе адказнасці за звесткі
рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасыпаванне аб
рэгістрацыі пэрыядычнага выдання № 581 ад 4 ліпеня 1996 г.,
выдадзенне Дзяржаўным камітэтам па друку Рэспублікі Беларусь.
Юрдычны адрас: г.Менск, пр. Газеты «Ізвестія», д. 8, вул. 173.
Наклад 3730.

Нумар падпісаны ў друк 3.1.2001.

Замова № 6901.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

БЕЛАРУСКАМОУНЯ КЛЯСЫ

Бацькі, што жывуць у Сухараве і жадаюць, каб іхнае дзіця пайшло ў 2001 г. у беларускамоуня клясу, звяртайцеся на т.: 215-84-09, Алеся

ВІТАНЫ

Сп.Акула! Ваш ліст і Ваша книга сталі для нас прыемнай нечаканіццю. Дзякую і віншаем Вас з Новым стагодзінствам! Андрэй і Алена з Гомеля.

Сама лепшыя беларускага татанку Мікалая Сиргееўшы Кузьміча (в.Бродніца, Лунінецкага р-на) Берасцейскай вобл.) віншава дачука Воля.

Васёлыя Калідай і шынслівага Новага году жадаю ўсім быльм, сапралінам і будым 3БСайцам! Аксюта

Віншум усіх студэнтаў са съятнамі. Весялоўшы ўсіх студэнтаў са съятнамі. Весялоўшы ўсіх студэнтаў са съятнамі. Вам

Самыя лепшыя ў съеце сбрыы і наўдзярэшыны сваі! Шніп, здароўя, і ѿсяльшы съятаў! Крысціна і Андрэй

Жадаю сям'і бацькам і брату Вову самых вноўшых съятаў! Ра-да-сяць і ѿсяльшы съятаў! Вам

Адказнаму сакратару "НН" Аляксею Чарняеву жадаю выканаць усіх патаемных жаданій у Новын годзе. Аксюта

Шаноўныя нашаніўцы! Фантазі, зруднцы, натхненія, гумору і ѿсяльшы Калідай! Студэнты

Віншум нашых РАФІКАУ з Калядамі з Новым годам! У новых годзе, як і засцёдэ, мы будзем разам. Вясёлыя съятаў! Цукрэ

Уласава Марына, з Новым годам! З днём народнай! Састрынка, я цябе люблю! Тася Уласава

Ілья, з Новым годам! Ніхай я засцёдэ будзе тваёй раза-сяць, а ты — майм сонейкам. Тася

Вольга Віцько, трэмыцай! Першая сесія — гэта складана, але не дзяліц! Пушкіна Я.

Дарагім і паважаным Клімчукам з Магілёvu — прывітанне і падзеяныя!

Дарагім і паважаным Клімчукам з Магілёvu — прывітанне і падзеяныя!